

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΖ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Γ΄

ΕΚΘΕΣΗ

**ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΔΟΜΩΝ ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΥ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ**

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΟΥΤΣΗ

ΑΘΗΝΑ 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I.	Συγκρότηση, σύνθεση και αντικείμενο της Επιτροπής.	Σελ.	5
II.	Συνεδριάσεις της Επιτροπής και φορείς που κλήθηκαν σε ακρόαση.	Σελ.	7
III.	Επισκέψεις των μελών της Επιτροπής σε Καταστήματα Κράτησης.	Σελ.	11
IV.	Εισηγήσεις.	Σελ.	35
α)	Εισηγητικό σημείωμα της Προέδρου της Επιτροπής, κυρίας Παναγιώτας Κοζομπόλη - Αμανατίδη.	Σελ.	37
β)	Παιδεία - Επαγγελματική κατάρτιση κρατουμένων - Εκπαίδευση προσωπικού των καταστημάτων κράτησης. Εισηγητές: Παναγιώτα Κοζομπόλη - Αμανατίδη, Κωνσταντίνος Γκιουλέκας, Μάξιμος Χαρακόπουλος.	Σελ.	39
γ)	Τρόποι εναλλακτικής έκτισης ποινής. Εισηγητές: Χαράλαμπος Αθανασίου, Θεόδωρος Παπαθεοδώρου.	Σελ.	45
δ)	Υγεία στα καταστήματα κράτησης. Εισηγητές: Εμμανουήλ Θραψανιώτης, Αφροδίτη Σταμπουλή.	Σελ.	55
ε)	Απεξάρτηση κατά τον χρόνο του εγκλεισμού. Εισηγητές: Αναστάσιος (Τάσος) Κουράκης, Γεώργιος Πάλλης.	Σελ.	61
στ)	Συνθήκες διαβίωσης στα καταστήματα κράτησης και κοινωνική επανένταξη κρατουμένων. Εισηγητές: Ιωάννης Σαρακιώτης, Γαρυφαλλιά (Λιάνα) Κανέλλη.	Σελ.	67
ζ)	Θέση της Βουλευτού της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος (Κ.Κ.Ε.), μέλους της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Σωφρονιστικού Συστήματος και λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατουμένων, κυρίας Γαρυφαλλιάς (Λιάνας) Κανέλλη.	Σελ.	71
VI.	Έγκριση της Έκθεσης της Επιτροπής.	Σελ.	73

**ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΖ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Γ΄**

ΕΚΘΕΣΗ

**ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΔΟΜΩΝ ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΥ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ**

ΠΡΟΣ ΤΗ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ι. ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ, ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Κατά τη Γ΄ Τακτική Σύνοδο της ΙΖ΄ Περιόδου, η Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος και λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατουμένων συνεστήθη με την υπ' αριθμ. 1346/923, από 26 Ιανουαρίου 2018, απόφαση του Προέδρου της Βουλής, σύμφωνα με το άρθρο 43Α του Κανονισμού της Βουλής (Μέρος Κοινοβουλευτικό).

Η Επιτροπή συγκροτείται από είκοσι ένα (21) μέλη και αποτελέστηκε από τους Βουλευτές, κ.κ. Εμμανουήλ Θραψανιώτη, Παναγιώτα Κοζομπόλη - Αμανατίδη, Αναστάσιο (Τάσο) Κουράκη, Γεώργιο Κυρίτση, Σπυρίδωνα Λάππα, Τριαντάφυλλο Μηταφίδη, Γεώργιο Πάλλη, Ιωάννη Σαρακιώτη, Αφροδίτη Σταμπουλή, Χαρίλαο Τζαμακλή, Χαράλαμπο Αθανασίου, Κωνσταντίνο Γκιουλέκα, Κωνσταντίνο Καραγκούνη, Ιάσωνα Φωτήλα, Μάξιμο Χαρακόπουλο, Θεόδωρο Παπαθεοδώρου, Ιωάννη Λαγό, Γαρυφαλλιά (Λιάνα) Κανέλλη, Αθανάσιο Παπαχριστόπουλο, Δημήτριο Καβαδέλλα και Γρηγόριο Ψαριανό.

Πρόεδρος της Επιτροπής εξελέγη, στις 6 Φεβρουαρίου 2018, η Βουλευτής, κυρία Παναγιώτα Κοζομπόλη - Αμανατίδη. Το αξίωμα του Α΄ Αντιπροέδρου της Επιτροπής κατέλαβε ο Βουλευτής, κ. Κωνσταντίνος Γκιουλέκας και του Β΄ Αντιπροέδρου ο Βουλευτής, κ. Θεόδωρος Παπαθεοδώρου. Για το αξίωμα του Γραμματέως δεν υπεβλήθη πρόταση υποψηφιότητας.

Αντικείμενο της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Σωφρονιστικού Συστήματος και λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατουμένων είναι «η μελέτη, η παρακολούθηση και η αξιολόγηση της κατάστασης του σωφρονιστικού συστήματος της χώρας, καθώς και η κατάθεση προτάσεων για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κρατουμένων στα σωφρονιστικά καταστήματα και στις άλλες δομές κράτησης, ο εκσυγχρονισμός του θεσμικού πλαισίου και εν γένει η χάραξη στρατηγικής σε θέματα σωφρονιστικής πολιτικής» (άρθρο 43Α, παράγραφος 2, περίπτωση θ΄ του Κανονισμού της Βουλής).

Η Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος και λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατουμένων πραγματοποίησε δέκα (10) συνεδριάσεις, συνολικής διάρκειας δεκαεννέα (19), περίπου, ωρών, κατά τις οποίες εκλήθησαν σε ακρόαση, προς ενημέρωση των μελών της και υποβολή προτάσεων, Υπουργοί, Διοικητές Οργανισμών, αρμόδιοι Γενικοί Γραμματείς Υπουργείων, Δικαστικοί Λειτουργοί και εκπρόσωποι Συλλόγων και Φορέων, όπως εμφανίζεται στο αντίστοιχο Κεφάλαιο της Έκθεσης.

Επίσης, μέλη της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Σωφρονιστικού Συστήματος και λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατουμένων πραγματοποίησαν επτά (7) επισκέψεις σε Καταστήματα Κράτησης, όπως εμφανίζεται στο αντίστοιχο Κεφάλαιο της Έκθεσης.

II. ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΠΟΥ ΚΛΗΘΗΚΑΝ ΣΕ ΑΚΡΟΑΣΗ

1. Συνεδρίαση της 9ης Νοεμβρίου 2017

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Παρουσίαση του Σωφρονιστικού Κώδικα.

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν ο κ. Κουλούρης Νικόλαος, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης και Πολιτικής Επιστήμης του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, ο κ. Μπρακουμάτσος Παναγιώτης, Εισαγγελέας Εφετών και Πρόεδρος της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής για τον Σωφρονιστικό Κώδικα και η κυρία Τζαννετάκη Αντωνία, Επίκουρη Καθηγήτρια της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

2. Συνεδρίαση της 14ης Δεκεμβρίου 2017

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ενημέρωση των μελών της Επιτροπής για τον «Στρατηγικό Σχεδιασμό 2018 - 2020» του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σχετικά με το Σωφρονιστικό Σύστημα.

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν ο Υπουργός Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, κ. Σταύρος Κοντονής, ο Γενικός Γραμματέας Αντεγκληματικής Πολιτικής του Υπουργείου, κ. Ευτύχιος Φυτράκης και η κυρία Μαρία Αναγνωστάκη, Εγκληματολόγος και Επιστημονική Συνεργάτης του Γενικού Γραμματέα.

3. Συνεδρίαση της 1ης Φεβρουαρίου 2018

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ο εθελοντισμός στην υποστήριξη της επανένταξης κρατουμένων.

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν ο Πανοσιολογιώτατος Αρχιμανδρίτης, π. Γερβάσιος Ραπτόπουλος, Τακτικός Ιεροκήρυκας της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, ο Αιδεσιμολογιώτατος Πρωτοπρεσβύτερος, π. Θεόδωρος Μπατάκας, Πρόεδρος του Δ.Σ. του Συλλόγου Συμπαραστάσεως Κρατουμένων Βόλου «Ο Εσταυρωμένος» και Υπεύθυνος του Γραφείου Μερίμνης Φυλακών της Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος και Αλμυρού, ο κ. Ιωάννης Παπασαραντόπουλος, Πρόεδρος του Δ.Σ. του Συλλόγου Συμπαραστάσεως Κρατουμένων «Ο Ονήσιμος» και ο κ. Κλήμης Πυρουνάκης, Συντονιστής του Δικτύου Στήριξης Φυλακισμένων και Αποφυλακισμένων Γυναικών.

4. Συνεδρίαση της 6ης Φεβρουαρίου 2018

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Εκλογή Προεδρείου.

5. Συνεδρίαση της 22ας Φεβρουαρίου 2018

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Τρόποι έκτισης της ποινής χωρίς στέρηση της ελευθερίας.

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν η κυρία Αρετή Σκαφιδά, Εισαγγελέας Εκτέλεσης Πειραιά, η κυρία Χρυσάνθη Ταταρίδου, Προϊσταμένη του τμήματος Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής Αθήνας, η κυρία Μαρία Αναγνωστάκη εγκληματολόγος, Επιστημονική συνεργάτης του Γενικού Γραμματέα Αντεγκληματικής Πολιτικής του Υπουργείου Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ο κ. Νικόλαος Κουλούρης Επίκουρος Καθηγητής του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης και Πολιτικής Επιστήμης του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης και ο κ. Κωνσταντίνος Τσεφαλάς, Γενικός Γραμματέας του Δήμου Νίκαιας Αγίου Ιωάννη Ρέντη, Υπεύθυνος προγράμματος Κοινωφελούς Εργασίας.

6. Συνεδρίαση της 21ης Μαρτίου 2018

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Εκπαίδευση κρατουμένων και προσωπικού των Καταστημάτων Κράτησης.

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν η κυρία Μαρία Καραμεσίνη, Διοικήτρια του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.), η κυρία Ιφιγένεια Καμτσιδου, Πρόεδρος του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Κ.Δ.Δ.Α.) και η κυρία Άννα Κοντονή, Διευθύντρια του Ινστιτούτου Επιμόρφωσης του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Κ.Δ.Δ.Α.), ο κ. Πausανίας Παπαγεωργίου, Γενικός Γραμματέας Δια Βίου Μάθησης και Νέας Γενιάς του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ο κ. Βασίλειος Καρδάσης, Πρόεδρος της Διοικούσας Επιτροπής του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (Ε.Α.Π.), ο κ. Γεώργιος Τράντας, Διευθυντής του 2^{ου} Σ.Δ.Ε. Λάρισας και ο κ. Πέτρος Δαμιανός, Διευθυντής του Γυμνασίου και Λυκείου του Ειδικού Καταστήματος Κράτησης Νέων Αυλώνα (Ε.Κ.Κ.Ν.Α.).

7. Συνεδρίαση της 26ης Απριλίου 2018

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ο θεσμικός ρόλος του Συνηγούρου του Πολίτη στο Σωφρονιστικό Σύστημα.

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν ο κ. Γεώργιος Νικολόπουλος, Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη στον Κύκλο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και η κυρία Θεώνη Κουφονικολάκου, Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη στον Κύκλο Δικαιωμάτων του Παιδιού.

8. Συνεδρίαση της 24ης Μαΐου 2018

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Η διασφάλιση των δικαιωμάτων των κρατουμένων.

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν ο κ. Γεώργιος Σταυρόπουλος και η κυρία Σοφία Βιδάλη, Πρόεδρος και μέλος της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ε.Ε.Δ.Α.) αντίστοιχα και ο κ. Σταύρος Ματαγκιωζίδης, Προϊστάμενος του Σώματος Επιθεώρησης και Ελέγχου Καταστημάτων Κράτησης.

9. Συνεδρίαση της 20ης Ιουνίου 2018 *

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Η απεξάρτηση κατά τον χρόνο του εγκλεισμού.

Τα μέλη των Επιτροπών ενημέρωσαν ο κ. Ευύχιος Φυτράκης, Γενικός Γραμματέας Αντεγκληματικής Πολιτικής του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η κυρία Θεοδώρα Σκορδίλη, Επιστημονική Συνεργάτιδα της Εθνικής Συντονίστριας για την Αντιμετώπιση των Ναρκωτικών, η κυρία Κριστίν Μέρκελ, Ψυχολόγος στο Θεραπευτικό Πρόγραμμα «ΕΠΙΛΟΓΗ» του Κέντρου Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων Ελεώνα Θηβών, ο κ. Δήμος Φωτόπουλος, Αντιπρόεδρος του Δ.Σ. του ΟΚΑΝΑ και ο κ. Κωνσταντίνος Κοκκώλης, Διευθυντής Εφαρμογής Προγραμμάτων του ΟΚΑΝΑ, ο κ. Βασίλειος Γκιτάκος, Διευθυντής του ΚΕΘΕΑ και ο κ. Βασίλειος Καταγής, Υπεύθυνος των Θεραπευτικών Προγραμμάτων «ΚΕΘΕΑ Εν Δράσει», ο κ. Ηρακλής Γκότσης, Επιστημονικά Υπεύθυνος Συμβουλευτικού Σταθμού Μονάδας Απεξάρτησης 18 ΑΝΩ και ο κ. Δημήτριος Υφαντής, Επιστημονικά Υπεύθυνος Τμήματος Έρευνας Μονάδας Απεξάρτησης 18 ΑΝΩ.

***κοινή συνεδρίαση με την Υποεπιτροπή για τη μελέτη και αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών της Διαρκούς Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων**

10. Συνεδρίαση της 10ης Ιουλίου 2018

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Συζήτηση, σχετικά με την προβλεπόμενη από τον Κ.τ.Β. Έκθεση της Επιτροπής και ορισμός Εισηγητών κατά θέματα.

III. ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΕ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

Τα μέλη της Επιτροπής πραγματοποίησαν επισκέψεις σε επτά (7) καταστήματα κράτησης. Συγκεκριμένα, επισκέφθηκαν:

- α)** τη Δικαστική Φυλακή Ναυπλίου και το Αγροτικό Κατάστημα Κράτησης Τίρυνθας,
- β)** το Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων (Ε.Κ.Κ.Ν.) Βόλου, το Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Στοιχειώδους Εκπαίδευσης Βόλου και το Αγροτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων (Α.Σ.Κ.Α.) Κασσαβέτειας Βόλου και
- γ)** το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής «Δρομοκαΐτειο» και το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής «Δαφνί».

Παρατίθενται ακολούθως οι εκθέσεις, που συντάχθηκαν κατά την επίσκεψη των μελών της Επιτροπής στα συγκεκριμένα καταστήματα κράτησης, καθώς επίσης και στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής «Δρομοκαΐτειο» και στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής «Δαφνί».

A) Παρασκευή, 20 Απριλίου 2018

- **Δικαστική Φυλακή Ναυπλίου και**
- **Αγροτικό Κατάστημα Κράτησης Τίρυνθας.**

Συμμετέχοντες:

1. Κοζομπόλη - Αμανατίδη Παναγιώτα
2. Σταμπουλή Αφροδίτη
3. Γκιόλας Ιωάννης
4. Καβαδέλλας Δημήτριος

Δικαστική Φυλακή Ναυπλίου

Διευθυντής: Ιωάννης Μπαρμπαγιάννης.

Εγκαταστάσεις:

Περιγραφή κτηρίου - Γενικές πληροφορίες:

Το Κατάστημα Κράτησης Ναυπλίου ευρίσκεται επί της επαρχιακής οδού Άργους - Ναυπλίου (2.5 χιλ. από το Ναύπλιο και 9.5 χιλ. από το Άργος), βόρεια της πόλης του Ναυπλίου και σε απόσταση 1.400 μέτρων περίπου από αυτό βρίσκεται το Κατάστημα Κράτησης της Αγροτικής Φυλακής Νέας Τίρυνθας. Από το 1998 έως και το 2001 πραγματοποιήθηκαν έργα επέκτασης και εκσυγχρονισμού του Καταστήματος, καθώς και τα έτη 2007 - 2008 με αποτέλεσμα:

1. την προσθήκη δύο διώροφων κτηρίων (πτέρυγες) στην δεξιά και στην αριστερή πλευρά του παλαιού κτηρίου,
2. τη δημιουργία έξι νέων προαυλίων,
3. την επέκταση του κτηρίου με προσθήκη ορόφου στέγασης Διοικητηρίου,
4. τη δημιουργία εξωτερικού μαντρότοιχου ύψους έξι μέτρων και
5. την κατασκευή κτηρίου στέγασης της Εξωτερικής Φρουράς.

Κρατούμενοι:

Στο Κατάστημα κρατούνται κατάδικοι και υπόδικοι για διάφορα αδικήματα. Είναι δυναμικότητας διακοσίων εβδομήντα τριών (273) κρατουμένων, πλην όμως κρατείται

μεγαλύτερος αριθμός, κατά μέσο όρο περίπου τριακόσιοι είκοσι (320) και ο αριθμός αυξομειώνεται ανάλογα με τις μετακινήσεις - μεταγωγές, που διατάσσονται σχεδόν σε καθημερινή βάση.

Σήμερα, 20 Απριλίου 2018:

Συνολικός αριθμός κρατουμένων: 334 [Αλλοδαποί (135) – Ημεδαποί (199)]

Αριθμός υποδίκων: 157 [Αλλοδαποί (70) – Ημεδαποί (87)]

Αριθμός καταδίκων: 177 [Αλλοδαποί (65) – Ημεδαποί (112)]

Αριθμός εθνικοτήτων αλλοδαπών κρατουμένων: Είκοσι τέσσερις (24)

Επιπλέον στοιχεία από 01-01-2018 έως σήμερα (20-04-2018):

Συνολικός αριθμός νεοεισερχομένων (πρωτο-είσακτων) καταδίκων/υποδίκων: 284

Αριθμός νεοεισερχομένων (πρωτο-είσακτων) καταδίκων: 188

Αριθμός νεοεισερχομένων (πρωτο-είσακτων) υποδίκων: 96

Αριθμός αποφυλακισθέντων: 179

Εργασία κρατουμένων:

Στο Κατάστημα Κράτησης Ναυπλίου έχουν καθοριστεί διακόσιες δώδεκα (212) θέσεις εργασίας κρατουμένων, με ευεργετικό υπολογισμό ημερών εργασίας, οι οποίες κατανεμήθηκαν αναλυτικά ως εξής:

- Προσωπικό Μαγειρείου: σαράντα (40) θέσεις.
- Καθαριστές: ενενήντα δύο (92) θέσεις.
- Κουρείς: έξι (6) θέσεις.
- Προσωπικό καφενείου: είκοσι τέσσερις (24) θέσεις.
- Συντηρητές κτηρίου: δέκα (10) θέσεις.
- Ελαιοχρωματιστές: οκτώ (8) θέσεις.
- Υδραυλικοί: έξι (6) θέσεις.
- Αποθηκάριοι: έξι (6) θέσεις.
- Προσωπικό πρατηρίου καντίνας: τέσσερις (4) θέσεις.
- Προσωπικό πλυντηρίου: τρεις (3) θέσεις.

- Οικοδόμοι: έξι (6) θέσεις.
- Αγγελιοφόροι: τρείς (3) θέσεις.
- Κηπουρού: δύο (2) θέσεις και
- Βοηθοί Νοσοκόμου: δύο (2) θέσεις.

Οι θέσεις εργασίας, που καλύπτονται καθημερινά, ανέρχονται σε (150) περίπου.

Προσωπικό:

Όσον αφορά το προσωπικό, υπηρετούν συνολικά εκατόν είκοσι έξι (126) υπάλληλοι, ήτοι:

- α) πενήντα οκτώ (58) του κλάδου ΔΕ φύλαξης,
- β) πενήντα έξι (56) του κλάδου ΔΕ εξωτερικής φρούρησης και, τέλος,
- γ) δώδεκα (12) διοικητικοί και επιστημονικό προσωπικό.

Φαγητό:

Στα εναλλασσόμενα εβδομαδιαία προγράμματα συσσιτίου, τα οποία διαμορφώνονται από τον ιατρό του Καταστήματος, σε συνεργασία με το Συμβούλιο της φυλακής, προβλέπεται να λαμβάνουν οι κρατούμενοι τροφές πλούσιες σε βιταμίνες, πρωτεΐνες και υδατάνθρακες.

Επίσης, ειδική μέριμνα υπάρχει για την σίτιση ειδικών κατηγοριών κρατουμένων, όπως ασθενών για τους οποίους καθορίζονται ειδικές γι' αυτούς δίαιτες (άτομα που πάσχουν από σακχαρώδη διαβήτη, αρτηριακή υπέρταση, στεφανιαία νόσο και υπερλιπιδαιμίες), καθώς επίσης προβλέπεται ειδικό διαιτολόγιο για τα άτομα με διαφορετικές θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις.

Υγειονομικό προσωπικό. Ιατρικές εγκαταστάσεις:

1. Δεν υπηρετεί μόνιμος ιατρός στο Κατάστημα.
2. Στο Ειδικό Περιφερειακό Ιατρείο του Καταστήματος, αρμοδιότητας της 6ης Υγειονομικής Περιφέρειας Πελοποννήσου, Ιονίων Νήσων, Ηπείρου και Δυτικής Ελλάδας υπηρετεί ένας (1) ιατρός. Ο ανωτέρω ιατρός απασχολείται καθημερινά από Δευτέρα έως Παρασκευή κατά τις πρωινές ώρες και συγκεκριμένα από 08:00 έως 14:00. Κατά την απουσία του, τα εκάστοτε εμφανιζόμενα ιατρικά περιστατικά διακομίζονται στα δύο νοσοκομεία (Άργους και Ναυπλίου) που λειτουργούν στην Περιφέρεια Αργολίδας.

3. Στο Κατάστημα προσφέρει τις υπηρεσίες του ένας (1) κατ' επίσκεψη ιατρός (οδοντίατρος).
4. Τα ψυχιατρικά περιστατικά γίνονται δεκτά από την ψυχίατρο που υπηρετεί στη Νοσηλευτική Μονάδα του Άργους.
5. Στο Κατάστημα υπηρετεί μία (1) νοσηλεύτρια του κλάδου ΤΕ Υγείας και Πρόνοιας, ειδικότητας Νοσηλευτικής, απασχολούμενη καθημερινά.

Συμπεριφορά κρατουμένων:

Από τον Ιανουάριο του 2016 έως τις 20.4.2018 τιμωρήθηκαν πειθαρχικά πενήντα (50) κρατούμενοι, εκ των οποίων οι περισσότεροι για το πειθαρχικό παράπτωμα της κατοχής - χρήσης κινητού τηλεφώνου. Η πλειονότητα των κρατουμένων επέδειξε καλή συμπεριφορά προς τους υπαλλήλους του Καταστήματος και συμμόρφωση στους κανονισμούς της υπηρεσίας.

Άδειες:

Κατά τα έτη 2016, 2017 και 2018 (έως 20.4.2018), οι τακτικές άδειες, που χορηγήθηκαν σε κρατουμένους του Καταστήματος, ήταν όλες ομόφωνες από το Συμβούλιο Αδειών του Καταστήματος.

Το έτος 2016 χορηγήθηκαν τριάντα οκτώ (38) τακτικές άδειες και απερρίφθησαν δεκατέσσερις (14).

Το έτος 2017 χορηγήθηκαν τριάντα τρεις (33) τακτικές άδειες και απερρίφθησαν επτά (7).

Το έτος 2018 (έως 20.4.2018) χορηγήθηκαν δέκα (10) τακτικές άδειες και δεν απερρίφθη καμία.

Δεν υπήρξε καμία παραβίαση των όρων και επέστρεψαν κανονικά στο Κατάστημα.

Εκπαίδευση /δραστηριότητες:

Από τον Ιανουάριο του 2018 λειτουργεί μονοθέσιο δημοτικό σχολείο στο οποίο φοιτούν είκοσι (20) κρατούμενοι.

Από τον μήνα Νοέμβριο του 2017 υλοποιούνται προγράμματα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας για αλλοδαπούς και Ρομά, διάρκειας τεσσάρων (4) μηνών (το οποίο

ανανεώθηκε για τέσσερις (4) ακόμη μήνες), σε συνεργασία με την «ΕΠΑΝΟΔΟ» και υπό την εποπτεία και χρηματοδότηση του Υπουργείου Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

3. Επίσης, από τον μήνα Νοέμβριο του 2017 υλοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα με θεατροπαιδαγωγική διάσταση, προγράμματα εγγραμμτισμού και προγράμματα ανάπτυξης δεξιοτήτων ζωής, σε συνεργασία με το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών της Σχολής Καλών Τεχνών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, στο οποίο συμμετέχουν είκοσι οκτώ (28) κρατούμενοι.
4. Εκτός των ωρών του υποχρεωτικού εγκλεισμού μεσημβρινής και νυχτερινής κατάκλισης, τις υπόλοιπες ώρες οι κρατούμενοι προαυλίζονται και, κατά το διάστημα του προαυλισμού τους, διαθέτουν τον χρόνο τους αθλούμενοι και γενικώς ψυχαγωγούμενοι.

Προβλήματα – Προτάσεις:

- **Ενίσχυση του προσωπικού**

Απαιτείται η ενίσχυση του προσωπικού, τόσο της Φύλαξης όσο και του Διοικητικού, αλλά ακόμη και αυτού της Εξωτερικής Φρουράς. Σημειώνεται ότι παρουσιάζεται έντονο πρόβλημα χορήγησης ρεπό και κανονικών αδειών, λόγω των αυξημένων αναγκών της υπηρεσίας.

- **Στελέχωση της ιατρικής υπηρεσίας του Καταστήματος**

Απαιτείται άμεση στελέχωση της ιατρικής υπηρεσίας με μόνιμο τακτικό ιατρό, παθολόγο ή ιατρό γενικής ιατρικής. Επίσης, απαραίτητη κρίνεται και η στελέχωση με ιατρό του ψυχιατρικού τομέα ή έστω η παρουσία κλινικού ψυχολόγου για την αντιμετώπιση ανάλογων περιστατικών.

- **Μεταγωγικά οχήματα**

Απαιτείται η προμήθεια ενός (1) ακόμη μεταγωγικού οχήματος.

Αγροτικό Κατάστημα Κράτησης Τίρυνθας

Διευθύντρια: Ευαγγελία Κατερίνη του Παναγιώτη

Εγκαταστάσεις:

Το κατάστημα κράτησης αποτελείται από: α) το Κεντρικό με επτά (7) θαλάμους, εκ των οποίων ο θάλαμος επτά (7) έχει ενσωματωμένα επτά (7) κελιά και β) το Παράρτημα με οχτώ (8) θαλάμους κοιτωνισμού των κρατουμένων. Σύμφωνα με το υπ. αριθμ. 94671/3.1.2017 έγγραφο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, με συνημμένο το έγγραφο των Κτηριακών Υποδομών, η μέγιστη δυναμικότητα (τουλάχιστον 4 τ.μ.) ανά κρατούμενο είναι διακόσια εβδομήντα τέσσερα (274) άτομα. Κάθε θάλαμος διαθέτει δύο ατομικές τουαλέτες, ψυγείο και τηλεόραση. Εντός του κτηριακού συγκροτήματος της κύριας φυλακής υφίστανται και άλλοι βοηθητικοί χώροι, όπως μαγειρείο, αρτοποιείο, αίθουσα διαλέξεων λουτρά, αίθουσα διδασκαλίας, βιβλιοθήκη.

Επίσης, στο κατάστημα υπάρχουν τέσσερα (4) πειθαρχικά κελιά, τα οποία είναι απόλυτα διαμορφωμένα και σεβόμενα τα ανθρώπινα δικαιώματα των κρατουμένων. Έχουν εξαερισμό, θέρμανση, τηλεόραση και μπάνιο.

Όλοι οι χώροι κράτησης θερμαίνονται τους χειμερινούς μήνες με σύστημα κεντρικής θέρμανσης (καλοριφέρ), ενώ έχει εξασφαλισθεί ζεστό νερό καθ' όλο το εικοσιτετράωρο για τις ανάγκες καθαριότητας των κρατουμένων από ηλιακούς θερμοσίφωνες και μπόιλερ.

Το μαγειρείο και το αρτοποιείο ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες. Έχει γίνει αναπαλαίωση και αντικατάσταση της στέγης και της κεραμοσκεπής. Το συνεργείο και το ξυλουργείο της φυλακής στεγάζονται σε ανακαινισμένες κτηριακές εγκαταστάσεις και καλύπτουν τις ανάγκες συντήρησης των μηχανημάτων και της κτηριακής υποδομής της φυλακής γενικότερα.

Οι κτηνοτροφικές μονάδες απαρτίζονται από κτήρια της άνω γραμμής και της κάτω γραμμής, που σταβλίζονται τα ζώα και από θαλάμους μικρών διαστάσεων, όπου διαμένουν οι εργαζόμενοι στις εγκαταστάσεις αυτές κρατούμενοι.

Το συγκρότημα του καταστήματος και οι κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις υδροδοτούνται με πόσιμο νερό από δίκτυα: α) το δίκτυο της πόλης του Ναυπλίου και β) το δίκτυο του χωρίου Κοφινιού. Παράλληλα, λειτουργεί και άλλο δίκτυο υδροδότησης, το δε νερό προέρχεται από τις γεωτρήσεις της φυλακής.

Τέλος, όλα τα συγκροτήματα της φυλακής ηλεκτροδοτούνται από τη ΔΕΗ, το δε κεντρικό κτηριακό συγκρότημά της, σε περίπτωση διακοπής της ηλεκτροδότησης από την εν λόγω εταιρεία και για διάφορους λόγους, ηλεκτροδοτείται από δυο υφιστάμενες ηλεκτρογεννήτριες.

Όλο το συγκρότημα του Αγροτικού Καταστήματος Κράτησης Ενηλίκων Τίρυνθας ελέγχεται από κλειστό κύκλωμα παρακολούθησης με κάμερες.

Γενικές πληροφορίες:

Το Αγροτικό Κατάστημα Κράτησης Ενηλίκων Τίρυνθας αποτελεί αξιόλογη παραγωγική μονάδα αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων, δραστηριοποιείται, δε, στους εξής τομείς:

Γεωργικός τομέας: Καλλιεργήσιμη έκταση: οκτακόσια (800) στρέμματα, ακαλλιέργητη: (δρόμοι, κτήρια, βοσκότοποι) τριακόσια ενενήντα πέντε (395) στρέμματα, συνολική έκταση: χίλια εκατό (1.100) περίπου στρέμματα. Καλλιεργούνται εσπεριδοειδή σε μεγάλη έκταση. Τα προϊόντα αυτά καλύπτουν τις ανάγκες των δυο Καταστημάτων Κράτησης της Αργολίδας και του συγκροτήματος των Καταστημάτων Κράτησης Κορυδαλλού. Οι πλεονάζουσες ποσότητες εσπεριδοειδών διατίθενται στο ελεύθερο εμπόριο. Από την ελαιοκομία παράγεται ελαιόλαδο, που καλύπτει εν μέρει τις ανάγκες τροφοδοσίας των κρατουμένων της φυλακής.

Κτηνοτροφικός τομέας: Εκτρέφονται βοοειδή, αρνιά, χοιρινά, κόνικλοι, όρνιθες και κοτόπουλα. Η παραγωγή κρέατος καλύπτει κατά κύριο λόγο τις διατροφικές ανάγκες των κρατουμένων του Καταστήματος Κράτησης και οι πλεονάζουσες ποσότητες διατίθενται στο συγκρότημα των Καταστημάτων Κράτησης Κορυδαλλού και του Καταστήματος Κράτησης Ναυπλίου.

Βιοτεχνικός τομέας: Υφίσταται σύγχρονη μονάδα αρτοποιείου, που παρασκευάζει ψωμί και καλύπτει τις καθημερινές ανάγκες αρτοτροφοδοσίας των κρατουμένων του Αγροτικού Καταστήματος Κράτησης Ενηλίκων Τίρυνθας και του Καταστήματος Κράτησης Ναυπλίου.

Κρατούμενοι:

Το έτος 2017 εφαρμόστηκαν ο ν. 4411/2016 κατά παράταση και ο ν. 4489/21.9.2017 για την αποσυμφόρηση των καταστημάτων κράτησης. Συγκεκριμένα με τον ν. 4411/2016 αποφυλακίσθηκαν, το 2017, από το κατάστημα διακόσια εβδομήντα (270) άτομα και με τον ν. 4489/21.9.2017 αποφυλακίσθηκαν, το 2017, εκατόν είκοσι επτά (127) άτομα. Συγκεκριμένα εξήλθαν από τη φυλακή τετρακόσια πενήντα έξι (456)

άτομα, με διάφορους τρόπους αποφυλάκισης (π.χ.: λήξη ποινής, κοινωνική εργασία, αναστολή εκτέλεσης της ποινής, δοσοποίηση μετατροπή της ποινής, απόδραση). Μετήχθησαν σε άλλες φυλακές εκατόν πενήντα τρία (153) άτομα και δεν επέστρεψε από άδεια ένα (1) άτομο.

Επιπροσθέτως, στις 20.5.2018, παρέμειναν τελικά στη φυλακή εκατόν εβδομήντα τρεις (173) κρατούμενοι. Κατωτέρω παραθέτουμε πίνακα από τον οποίο προκύπτει ο αριθμός των κρατουμένων στις 20.5.2018, ανάλογα με το ύψος των ποινών που εκτίουν:

A/A	ΔΥΝΑΜΗ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΝΕΣ 20.5.2018		
1.	Αριθμός των κρατούμενων		173
2.	Αριθμός των υποδίκων		0
3.	Αριθμός των αλλοδαπών κρατούμενων		80
4.	Αριθμός των γυναικών κρατούμενων		0
5.	Αριθμός των ανήλικων κρατούμενων		0
6.	Αριθμός των παραβατών περί ναρκωτικών		41
7.	Αριθμός κρατούμενων για χρέη		0
8.	Κατάδικοι με ισόβια κάθειρξη		15
9.	Κατάδικοι με πρόσκαιρη κάθειρξη :		
	α) Από 5-10 έτη		104
	β) Από 10-15 έτη		13
	γ) Από 15 έτη και άνω		18
10.	Κατάδικοι με φυλάκιση:		
	α) Μέχρι 6 μήνες		1
	β) Από 6 μήνες έως 1 έτος		2
	γ) Από 1-2 έτη		8
	δ) Από 2-5 έτη		11
11.	Φιλοξενούμενοι		1
	ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ		
12.	Αριθμός νέο-εισερχόμενων (πρωτο-εισακτέων υποδίκων)		0
13.	Αριθμός νέο-εισερχόμενων (πρωτο-εισακτέων καταδίκων)		0
14.	Αριθμός πραγματικά αποφυλακισθέντων		15
	ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΤΟΞΙΚΟ- ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΩΝ	Μάιος 2018	
15.	Αριθμός τοξικο-εξαρτημένων κρατουμένων		0
16.	Αριθμός τοξικο-εξαρτημένων κρατουμένων που πληρούν τις προϋποθέσεις για το ΚΑΤΚΕΘ		0

Μέχρι τις 20.5.2018 αποφυλακίσθηκαν με τον ν. 4489/21.9.2017 εκατόν είκοσι οκτώ (128) άτομα.

Προσωπικό:

ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟΙ	ΥΠΗΡΕΤΟΥΝΤΕΣ
Κλάδος ΠΕ Σωφρονιστικού	3	2
Κλάδος ΤΕ Υγείας και Πρόνοιας Νοσηλευτικής	1	1
Κλάδος ΤΕ Υγείας και Πρόνοιας Κοινωνικής Εργασίας	2	2
Κλάδος ΤΕ Τεχνολόγων Γεωπονίας	2	2
Κλάδος ΤΕ Διοικητικού Λογιστικού	2	1
Κλάδος ΔΕ Διοικητικού Λογιστικού	5	4
Κλάδος ΔΕ Γεωργικού Κτηνοτροφικού	3	3
Κλάδος ΔΕ Διοικητικού Λογιστικού ΙΔΑΧ	2	1
Κλάδος ΔΕ Νοσηλευτικής	1	1
Κλάδος ΔΕ Φύλαξης	52	51
ΣΥΝΟΛΟ	73	68

Τον Ιούλιο του 2018 επανατοποθετήθηκαν δύο (2) γεωπόνοι του κλάδου ΠΕ στο κατάστημα. Οι θέσεις καλύφθηκαν από μετατάξεις πτυχιούχων υπαλλήλων. Ο κλάδος ΠΕ Γεωπονίας είχε καταργηθεί στο Α.Κ.Κ.Ε. Τίρυνθας.

Συμπεριφορά κρατουμένων:

Κατά τη διάρκεια του 2017 και το πρώτο εξάμηνο του 2018 τηρήθηκε σε γενικές γραμμές η τάξη και η πειθαρχία στο κατάστημα. Οι μεμονωμένες περιπτώσεις πειθαρχικών παραβάσεων αντιμετωπίστηκαν ανάλογα με τη σοβαρότητά τους, είτε με την επιβολή πειθαρχικών ποινών είτε με την παροχή συμβουλών, συστάσεων ή παρατηρήσεων.

Άδειες:

Στους κρατουμένους, που πληρούσαν τις τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις, χορηγήθηκαν, κατά το έτος 2017, διακόσιες εξήντα πέντε (265) τακτικές άδειες, προκειμένου να επισκεφθούν τους οικείους τους. Από αυτούς, η συντριπτική τους

πλειοψηφία τήρησε τους όρους και επέστρεψε κανονικά στο κατάστημα και μόνο ένας (1) κρατούμενος παραβίασε την άδεια και δεν επέστρεψε.

Επιπροσθέτως, το πρώτο εξάμηνο του 2018, χορηγήθηκαν εκατόν σαράντα οκτώ (148) τακτικές άδειες, πενήντα πέντε (55) εκπαιδευτικές και επέστρεψαν όλοι οι κρατούμενοι κανονικά στο κατάστημα και τήρησαν τους όρους που τους τέθηκαν.

Εκπαίδευση /δραστηριότητες:

Οι κρατούμενοι αθλούνται παίζοντας ποδόσφαιρο, βόλεϊ, μπάσκετ σε γήπεδα, που βρίσκονται εντός των προαυλίων της φυλακής, αλλά και σε άλλους χώρους, πλησίον των κτηνοτροφικών εγκαταστάσεων.

Στο Αγροτικό Κατάστημα Κράτησης Ενηλίκων Τίρυνθας το 2017 και το 2018 λειτούργησαν καθημερινά, τα απογεύματα, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, τμήματα Θεατρικών Σπουδών με:

- θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα,
- εργαστήρι αφήγησης παραμυθιών,
- εργαστήρια κατασκευών,
- θεατρικές παραστάσεις και
- μουσικές εκδηλώσεις.

B) Πέμπτη, 10 Μαΐου 2018

- Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων (Ε.Κ.Κ.Ν.) Βόλου,
- Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Στοιχειώδους Εκπαίδευσης Βόλου και
- Αγροτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων (Α.Σ.Κ.Α.) Κασσαβέειας Βόλου

Συμμετέχοντες:

1. Κοζομπόλη - Αμανατίδη Παναγιώτα
2. Μηταφίδης Τριαντάφυλλος
3. Σταμπουλή Αφροδίτη
4. Τζαμακλής Χαρίλαος
5. Γκιουλέκας Κωνσταντίνος

Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων (Ε.Κ.Κ.Ν.) Βόλου

Εγκαταστάσεις:

Το κτήριο κατασκευάστηκε το έτος 1964, λειτούργησε, όμως, το έτος 1967. Βρίσκεται μέσα στον ιστό της πόλης και αυτό εξυπηρετεί την παροχή κοινωνικής βοήθειας, την εξωστρέφεια και την επισκεψιμότητα. Κατά τα έτη 2014 – 2015, το κτήριο νομιμοποιήθηκε και μονώθηκε καταλλήλως.

Περιλαμβάνει: - τέσσερις (4) θαλάμους,

- τρία (3) κελιά και

- δύο (2) θαλαμίσκους.

Κρατούμενοι:

Το κατάστημα κράτησης έχει χωρητικότητα εβδομήντα δύο (72) κρατούμενων. Πριν την αποσυμφόρηση με τον ν. 4322/2015, το έτος 2011 υπήρχαν εκατόν εξήντα έξι (166) κρατούμενοι είκοσι πέντε (25) εθνικοτήτων, ενώ το έτος 2014 μειώθηκαν σε εκατόν δέκα (110). Στο συγκεκριμένο κατάστημα κράτησης εισάγονται κρατούμενοι ηλικίας από 18 έως 25 ετών και, κυρίως, όσοι έχουν διαπράξει αδικήματα κακουργηματικού χαρακτήρα.

Υπάρχουν και Μουσουλμάνοι, οι οποίοι, κατά το διάστημα εορτασμού του Ραμαζανιού, προσεύχονται συνεχώς και η διατροφή τους είναι πολύ περιορισμένη. Προς τούτο, η Πρεσβεία του Πακιστάν χορήγησε στο κατάστημα κράτησης χαλιά και κοράνι.

Προσωπικό:

Συνολικά, οι απασχολούμενοι στο κατάστημα (εξωτερική φρουρά, σωφρονιστικοί υπάλληλοι) ανέρχονται σε ογδόντα οκτώ (88) άτομα. Για την κάλυψη, όμως, των αναγκών απαιτείται ενίσχυση του προσωπικού, τουλάχιστον δέκα (10) ατόμων. Έχει κινητοποιηθεί προσωπικό, μορφωμένο, από τη δημοτική αστυνομία.

Εκπαίδευση - Δραστηριότητες:

Οργανώνονται ψυχαγωγικές δραστηριότητες (εκμάθηση σκακιού) και πολιτιστικές εκδηλώσεις, όπως το ντοκιμαντέρ, που γυρίστηκε στο κατάστημα, με τον τίτλο «Ο πιο μακρύς δρόμος». Υπάρχει καθημερινά γυμναστής για την άθληση των κρατουμένων.

Υγειονομική περίθαλψη:

Προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, κατ' επίσκεψη, ένας παθολόγος, ένας οδοντίατρος και ένας αγροτικός ιατρός από το Νοσοκομείο του Βόλου. Υπηρετούν, επίσης, δύο (2) νοσηλεύτες και τρεις (3) κοινωνικοί λειτουργοί, εκ των οποίων η μία αποσπάται από το Κατάστημα Κράτησης Τρικάλων. Τα εμβόλια, οι εξετάσεις και τα χειρουργεία αποκατάστασης γίνονται στο Νοσοκομείο Βόλου.

Άδειες:

Στην πλειοψηφία τους οι κρατούμενοι είναι αλλοδαποί και δεν ζητούν άδειες. Χορηγούνται, όμως, στους πέντε (5) ημεδαπούς - αθίγγανους, όταν ζητήσουν.

Αιτήματα:

- Ενίσχυση του προσωπικού φύλαξης και γενικά κάλυψη κενών θέσεων.
- Τοποθέτηση ενός ψυχολόγου.
- Δημιουργία ειδικών κελιών κράτησης.
- Ανακαίνιση στα μαγειρεία και στις τουαλέτες.
- Τοποθέτηση ενός επαγγελματία μάγειρα.

Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Στοιχειώδους Εκπαίδευσης Βόλου

ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Α/Α	ΤΟΠΟΘΕΤΗΜΕΝΟΙ ΑΝΗΛΙΚΟΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ	ΗΛΙΚΙΕΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ
1.	ΠΑΡΟΝΤΕΣ ΕΛΛΗΝΕΣ	13	Δύο κάτω των 15 ετών Δύο 16 ετών Τέσσερις 17 ετών Πέντε 18 ετών
2.	ΠΑΡΟΝΤΕΣ ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	2	Δύο 18 ετών
3.	ΔΙΑΦΥΓΟΝΤΕΣ ΕΛΛΗΝΕΣ	5	Δύο 16 ετών Δύο 17 ετών Ένας 18 ετών
4.	ΔΙΑΦΥΓΟΝΤΕΣ ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	2	Δύο 18 ετών
5.	ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΑΔΕΙΑΣ	2	Ένας 15 ετών Ένας 17 ετών
	ΣΥΝΟΛΟ	23	23

ΠΙΝΑΚΑΣ ΥΠΗΡΕΤΟΥΝΤΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΣΤΟ ΙΑΑΑ ΒΟΛΟΥ

Α/Α	ΚΑΤ.	ΚΛΑΔΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
1	Π.Ε.	ΣΩΦΡ. ΕΝΗΛΙΚΩΝ	2	Αποσπασμένοι από ΕΚΚΝ Βόλου
2	Π.Ε.	ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	1	Οργανική θέση
3	Τ.Ε.	ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ	1	Τμηματάρχης Τμήμα Αγωγής Ανηλίκων (οργανική θέση)
4	Τ.Ε.	ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ	1	Αποσπασμένη από ΕΚΚΝ Βόλου
5	Π.Ε.	ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ	1	Οργανική θέση
6	Δ.Ε.	ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ - ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΥ	2	ΙΔΑΧ Οργανική θέση
7	Δ.Ε.	ΜΑΓΕΙΡΩΝ	2	Οργανική θέση
8	Δ.Ε.	ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΩΝ	1	ΙΔΑΧ Οργανική θέση
9	Υ.Ε.	ΚΛΗΤΗΡΩΝ	1	ΙΔΑΧ Οργανική θέση
10	Υ.Ε.	ΚΑΘΑΡΙΣΤΡΙΩΝ	2	Οργανική θέση
11	Δ.Ε.	ΦΥΛΑΚΩΝ ΕΣΩΤ. ΦΥΛΑΞΗΣ	8	Αποσπασμένοι
12	Δ.Ε.	ΦΥΛΑΚΩΝ ΕΞΩΤ. ΦΡΟΥΡΗΣΗΣ	4	Αποσπασμένοι
		ΣΥΝΟΛΟ	26	(εκ των οποίων 11 με οργανική θέση και 15 αποσπασμένοι)

Γενικές πληροφορίες:

Το Αναμορφωτικό Κατάστημα Ανηλίκων Στοιχειώδους Εκπαίδευσης Βόλου, ιδρύθηκε με το Βασιλικό Διάταγμα 433/1968 (ΦΕΚ 149 Α'). Μετονομάστηκε σε Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Στοιχειώδους Εκπαίδευσης με έδρα το Βόλο, με το άρθρο 26 του Προεδρικού Διατάγματος 602/1976 (ΦΕΚ 220 Α'). Η λειτουργία του διέπεται από τον ν. 2724/1940 (ΦΕΚ 449 Α'), όπως ισχύει.

Σύμφωνα με το άρθρο 28 του Προεδρικού Διατάγματος 96/2017 (ΦΕΚ 136 Α') - Οργανισμός του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων - αποτελεί υπηρεσιακή μονάδα του Υπουργείου με την ονομασία Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Βόλου, στο οποίο καθορίζεται η αρμοδιότητα και η αποστολή του Ιδρύματος, που αφορά στην αγωγή, στην κοινωνική στήριξη, στην εκπαίδευση και στην επαγγελματική κατάρτιση ανηλίκων, οι οποίοι έχουν αναπτύξει παραβατική συμπεριφορά ή αντιμετωπίζουν δυσχέρειες κοινωνικής προσαρμογής.

Στο Ίδρυμα λειτουργεί 4θέσιο Ειδικό Δημοτικό Σχολείο και παράρτημα του 7ου Γυμνασίου Βόλου. Στο Ειδικό Δημοτικό Σχολείο είναι εγγεγραμμένοι δέκα τέσσερις (14) ανήλικοι, εκ των οποίων επτά (7) παρόντες και επτά (7) σε διαφυγή. Στο Γυμνάσιο είναι εγγεγραμμένοι οκτώ (8) ανήλικοι, εκ των οποίων έξι (6) παρόντες και δύο (2) σε διαφυγή. Ένας (1) ανήλικος είναι μαθητής ΕΠΑΛ, στον οποίο γίνονται κατ' ιδίαν μαθήματα.

Εκτός των εκπαιδευτικών επισκέψεων, στο πλαίσιο της λειτουργίας των σχολείων (Ειδικό Δημοτικό Σχολείο, παράρτημα 7ου Γυμνασίου), πραγματοποιούνται και άλλες δραστηριότητες, εργαστήριο ντεκουπάζ, εικαστικά, σε συνεργασία με το ΚΕΘΕΑ, επισκέψεις από το σύλλογο «Ο ΕΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΣ», καθώς και περίπατοι στην πόλη του Βόλου, με τη συνοδεία των υπαλλήλων επίβλεψης του Ιδρύματος. Στην αίθουσα ψυχαγωγίας του Ιδρύματος υπάρχουν τηλεοράσεις, play station, ping punk και ποδοσφαιράκια hockey για τη ψυχαγωγία των ανηλίκων.

Αγροτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων (Α.Σ.Κ.Α.) Κασσαβέτειας Βόλου

Εγκαταστάσεις:

Τα κτήρια κατασκευάστηκαν κατά τα έτη 1925 έως 1927. Έκτοτε, δεν έχουν πραγματοποιηθεί εργασίες βελτίωσης των συνθηκών κράτησης, ώστε οι εξωτερικοί κρατούμενοι να φιλοξενοούνται σε θαλάμους, που χρησιμοποιούντο παλαιότερα ως στάβλοι.

Κρατούμενοι:

Το κατάστημα είναι χωρητικότητας διακοσίων εβδομήντα (270) κρατουμένων, μετά την αποσυμφόρηση, όμως, έφυγαν πολλοί. Έτσι, μπορεί να δεχθεί αρκετούς κρατούμενους. Σήμερα, ο αριθμός των κρατουμένων ανέρχεται στους εκατόν δέκα έξι (116), εκ των οποίων είκοσι εννέα (29), οι πιο νέοι, εργάζονται στις κλειστές αγροτικές φυλακές, τριάντα οκτώ (38) εργάζονται έξω και επιστρέφουν και σαράντα εννέα (49) είναι οι εξωτερικοί κρατούμενοι.

Προσωπικό:

Σύμφωνα με τον αρχιφύλακα, κ. Ξυδόπουλο, οι απασχολούμενοι εξωτερικοί φρουροί ανέρχονται στους σαράντα πέντε (45), απαιτούνται, όμως, σχεδόν άλλοι τόσοι, διότι συνοδεύουν τους κρατούμενους στις αγροτικές εργασίες. Παρά την έλλειψη του προσωπικού, η εικόνα των υπαλλήλων είναι καλή.

Εκπαίδευση:

Στο κατάστημα λειτουργεί μονοθέσιο δημοτικό σχολείο, στο οποίο φοιτούν δέκα πέντε (15) ανήλικοι και γυμνάσιο, στο οποίο φοιτούν επτά (7). Από τους ανηλίκους, που παρακολουθούν μαθήματα, το 50% είναι αλλοδαποί, ενώ οι Έλληνες στην πλειοψηφία τους είναι Ρομά.

Υγειονομική περίθαλψη:

Υπηρετούν μόνιμα ένας (1) γενικός ιατρός του Ε.Σ.Υ. και τρεις (3) νοσηλευτές, ενώ τις υπηρεσίες τους προσφέρουν, κατ' επίσκεψη, ένας (1) παθολόγος και ένας (1) οδοντίατρος. Υπηρετούν, επίσης, τρεις (3) κοινωνικοί λειτουργοί, εκ των οποίων ο ένας αποσπάται για εξάμηνο στο Δομοκό. Δεν υπάρχει ψυχολόγος.

Αιτήματα:

- Διευκρίνιση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος για τη χορήγηση επιδοτήσεων.
- Μόνωση ενός μεγάλου ψυκτικού θαλάμου.
- Ενίσχυση του προσωπικού φύλαξης και γενικά κάλυψη κενών θέσεων.
- Δημιουργία οικίσκων για τη στέγαση των εξωτερικών κρατουμένων.
- Πρόσληψη ενός επαγγελματία οδηγού.
- Αγορά ενός τρακτέρ για τη σωστή καλλιέργεια των κηπευτικών.
- Ανακαίνιση ή και διεύρυνση του, ήδη, υπάρχοντος φούρνου.

Γ) Τετάρτη, 27 Ιουνίου 2018

- Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής «Δρομοκαΐτειο» και
- Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής «Δαφνί».

Συμμετέχοντες:

1. Κοζομπόλη - Αμανατίδη Παναγιώτα
2. Θραψανιώτης Εμμανουήλ
3. Μηταφίδης Τριαντάφυλλος
4. Σταμπουλή Αφροδίτη
5. Φωτήλας Ιάσων
6. Παπαθεοδώρου Θεόδωρος
7. Καβαδέλλας Δημήτριος

Την Τετάρτη 27 Ιουνίου 2018 μέλη της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Σωφρονιστικού Συστήματος και λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατουμένων, πραγματοποίησαν επίσκεψη στα Ψυχιατρικά Νοσοκομεία Αττικής «Δρομοκαΐτειο» και «Δαφνί», στο πλαίσιο των εργασιών της Επιτροπής.

Σκοπός της επίσκεψης ήταν η εφαρμογή του ν. 4509/2017 (ΦΕΚ 201 Α') «Μέτρα θεραπείας ατόμων που απαλλάσσονται από την ποινή λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής και άλλες διατάξεις», με τον οποίο έγινε τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου ποινικής μεταχείρισης των αδικοπραγούντων ψυχικά ασθενών ατόμων (άρθρα 38 - 41 και 69 - 70 του Ποινικού Κώδικα).

Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής «Δρομοκαΐτειο»

Τα μέλη της Επιτροπής, συνοδευόμενα από τον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου, κ. Ισίδωρο Πρώιο και άλλα μέλη, αλλά και από τη Διοικήτρια των Ψυχιατρικών Νοσοκομείων, κυρία Σταυρούλα Καλαντζή, τον Αναπληρωτή Διοικητή, κ. Αθανάσιο Θεοχάρη, τον συντονιστή - Διευθυντή Ιατρικής Υπηρεσίας, κ. Βασίλη Φωτόπουλο, τη Διευθύντρια Νοσηλευτικής Υπηρεσίας, κυρία Αργυρώ Ζερβού και στελέχη της ΔΥΠΕ, ξεναγήθηκαν στους χώρους του Δρομοκαΐτειου, σε τμήματα χρόνιας, μέσης και βραχείας νοσηλείας, σε θαλάμους ασθενών, αλλά και στο τμήμα εργοθεραπείας.

Φιλοξενούνται περίπου 450 ασθενείς συνολικά, μαζί με τις εξωνοσοκομειακές δομές, σε καλές συνθήκες διαβίωσης, αναφορικά με το φαγητό (ποιοτικά και ποσοτικά), αλλά και τη σχέση ασθενών με το προσωπικό, που απολάμβαναν γενικά ένα λιγότερο περιορισμένο περιβάλλον, σύμφωνα και με αναφορές του πρόσφατου ελέγχου της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων και της Ανθρώπινης Μεταχείρισης (CPT) του Συμβουλίου της Ευρώπης, που επισκέφτηκε ελληνικές ψυχιατρικές δομές στην Ελλάδα (10 - 19 Απριλίου 2018).

Νοσηλεύόμενοι, που απαλλάσσονται από την ποινή, λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής: δεκατέσσερις (14).

Επισημάνθηκαν τα παρακάτω:

- Νοσηλεύονται με τον ίδιο τρόπο, όπως και οι υπόλοιποι ασθενείς (συμβιούν στα ίδια δωμάτια και συμμετέχουν σε θεραπευτικά προγράμματα).
- Πρόβλημα στην αναντιστοιχία που παρατηρείται μεταξύ του νέου νόμου και του σωφρονιστικού κώδικα, όπως, π.χ., σε διακομιδές σε άλλα νοσοκομεία για θεραπεία άλλων προβλημάτων (χειρουργικά κ.λπ.) απαιτείται διακομιδή με το Μεταγωγών.
- Προτάσεις για αλλαγή του θεσμικού πλαισίου για τις αναγκαστικές νοσηλείες.
- Άλλα: Υποστελέχωση, κυρίως, σε νοσηλευτικό προσωπικό, εργοθεραπευτές κ.λπ..

Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής «Δαφνί»

Κατά την επίσκεψη στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής «Δαφνί», η Επιτροπή ξεναγήθηκε, επίσης, σε τμήματα νοσηλείας, κυρίως, σε αυτά που νοσηλεύονταν ασθενείς του άρθρου 69 του Π.Κ., ενώ στο αμφιθέατρο έγινε αναλυτική παρουσίαση των δεδομένων του νοσοκομείου, γενικά στοιχεία νοσηλείας και δείκτες, αλλά και ειδικά για τα άτομα του άρθρου 69 του Π.Κ. από τη Διοικήτρια, κυρία Σταυρούλα Καλαντζή, στην οποία συμμετείχαν στελέχη, ιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό και έγινε μια ουσιαστική ανταλλαγή απόψεων και προτάσεων (αποτελεί μέρος της παρούσας Έκθεσης).

Νοσηλευόμενοι, που απαλλάσσονται από την ποινή, λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής: εβδομήντα ένας (71) (δεκαεπτά (17) από αυτούς βρίσκονται σε ξενώνες και οικοτροφεία).

Επισημάνθηκαν τα παρακάτω:

- Απαιτείται δομή κοινοτικής ή δικανικής ψυχιατρικής για την εξωνοσοκομειακή παρακολούθηση, ώστε να προλαμβάνονται οι υποτροπές.
- Εποπτεία των ειδικών ψυχιατρικών περιστατικών όταν νοσηλεύονται στα γενικά νοσοκομεία.
- Έλλειψη παιδοψυχιατρικών κλινών.

**IV. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ
ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΔΟΜΩΝ ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΥ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ**

**A. Εισηγητικό σημείωμα της Προέδρου της Επιτροπής,
κυρίας Παναγιώτας Κοζομπόλη - Αμανατίδη.**

Η κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων οφείλει να βρίσκεται στον πυρήνα της σωφρονιστικής πολιτικής, καθώς οδηγεί στην αποτροπή της επανάληψης της εγκληματικότητας. Όμως, η κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων δεν είναι μία αφηρημένη έννοια ή ένα κήρυγμα λίγες μέρες πριν από την απόλυση ή ένα επίδομα για το πρώτο διάστημα μετά την αποφυλάκιση. Απαιτούνται συγκεκριμένες και συνδυασμένες δράσεις.

Η κοινωνική επανένταξη για να έχει αποτέλεσμα, πρέπει να έχει συγκεκριμένο περιεχόμενο. Σημαντικά είναι τα εκπαιδευτικά προγράμματα, τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης των κρατουμένων, καθώς και τα πολιτιστικά προγράμματα, που μετατρέπουν τον "ακίνητο χρόνο" της φυλακής, που δημιουργεί νοσηρότητα, σε δημιουργική πράξη και σκέψη. Σημαντικό είναι, επίσης, να εξασφαλίζεται αξιοπρεπής τόπος και τρόπος διαβίωσης και συνθήκες που να προστατεύουν την υγεία και υγιεινή των κρατουμένων. Σημαντικό είναι, τέλος, οι κρατούμενοι να έχουν ανθρώπινη αντιμετώπιση από το προσωπικό των φυλακών.

Με τις παραπάνω παραδοχές λειτούργησε η Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος και λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατουμένων, κατά τη διάρκεια της Γ΄ Συνόδου της ΙΖ΄ Κοινοβουλευτικής Περιόδου, με συναινετικό πνεύμα και λαμβάνοντας κατά βάση συναινετικές αποφάσεις. Πραγματοποίησε συνεδριάσεις με ειδικούς επιστήμονες και εκπροσώπους συλλογικοτήτων, που σχετίζονται με θέματα εγκληματικότητας και έκτισης των ποινών ή εμπλέκονται με οποιονδήποτε τρόπο με καταστήματα κράτησης. Πραγματοποίησε επισκέψεις σε σωφρονιστικά καταστήματα και παρακολούθησε δράσεις των κρατουμένων.

Με γνώμονα τη συμβολή στην προσπάθεια για "ανθρώπινες φυλακές", η δραστηριότητα της Επιτροπής καταγράφεται στην παρούσα Έκθεση, ώστε να αναδειχθούν δυσλειτουργίες και προβλήματα που εντοπίστηκαν και να επισημανθούν στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ταυτόχρονα, να υποβληθούν προτάσεις, με τελικό σκοπό την κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων, την αποφυγή επανάληψης της εγκληματικότητας και την ασφάλεια της κοινωνίας εντέλει.

**B. Παιδεία - Επαγγελματική κατάρτιση κρατουμένων -
Εκπαίδευση προσωπικού των καταστημάτων κράτησης.
Εισηγητές: Παναγιώτα Κοζομπόλη - Αμανατίδη,
Κωνσταντίνος Γκιουλέκας, Μάξιμος Χαρακόπουλος.**

Το Σύνταγμα και ο σωφρονιστικός Κώδικας κατοχυρώνουν το δικαίωμα της εκπαίδευσης των κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές. Παράλληλα το Συμβούλιο της Ευρώπης με συστάσεις προς τα κράτη - μέλη της Ε.Ε. προτείνει μια συγκεκριμένη στρατηγική εκπαίδευσης. Με την εκπαίδευση των κρατουμένων επιχειρείται η μείωση των συνεπειών του εγκλεισμού, η δημιουργική διαχείριση του "νεκρού" χρόνου, η επανασύνδεση με την εκπαιδευτική διαδικασία, η απόκτηση βασικών δεξιοτήτων, η βελτίωση των προοπτικών απασχόλησης και, εν τέλει, η διευκόλυνση της κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισμένων. Για τον λόγο αυτό η Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος και λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατουμένων παρακολουθεί τις δράσεις του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων σχετικά με τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες στα καταστήματα κράτησης, καθώς και τις αντίστοιχες δραστηριότητες του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για την κατάρτιση των κρατουμένων.

Η Επιτροπή για το Σωφρονιστικό Σύστημα, εξετάζοντας την εκπαίδευση στις φυλακές, εστίασε σε τρεις άξονες:

- I. Εκπαίδευση κρατουμένων
- II. Επαγγελματική Κατάρτιση κρατουμένων
- III. Εκπαίδευση/Μετεκπαίδευση/Επιμόρφωση σωφρονιστικών υπαλλήλων

I. Εκπαίδευση κρατουμένων

Τα **Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας** θεσμοθετήθηκαν με το ν. 2525/1997, ως ένα ευέλικτο πρόγραμμα εκπαίδευσης ενηλίκων, που δίνει την ευκαιρία σε όσους δεν είχαν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση, να συνεχίσουν τις σπουδές τους και σε διάστημα δύο (2) ετών να αποκτήσουν τίτλο ισότιμο με απολυτήριο γυμνασίου. Από τη θεσμοθέτηση του θεσμού, ιδρύθηκαν και λειτούργησαν Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας στα καταστήματα κράτησης Λάρισας (2004), Κορυδαλλού (2005), Θεσσαλονίκης (2006), Τρικάλων (2008), Γυναικών Ελεώνα Θηβών (2008) και Πατρών (2008).

Με το άρθρο 42 του ν. 4403/ 2016 ιδρύθηκε τμήμα εκπαίδευσης και κατάρτισης σε καταστήματα κράτησης, ενώ με το άρθρο 31 του ν. 4521/2018 θεσμοθετήθηκε **α)** η ίδρυση δομών εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων σε όλες τις φυλακές, οι οποίες θα υλοποιούνται σταδιακά, σύμφωνα με τις εκπαιδευτικές ανάγκες, **β)** η στελέχωση των εκπαιδευτικών μονάδων με μόνιμο προσωπικό του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων **γ)** η συνεργασία των εκπαιδευτικών με το προσωπικό των καταστημάτων κράτησης και **δ)** ο **συντονιστής εκπαίδευσης** για κάθε κατάσταση κράτησης. Ο Συντονιστής Εκπαίδευσης είναι υπηρεσιακός παράγοντας, που βρίσκεται εντός του καταστήματος κράτησης, είναι υπεύθυνος για όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, να παρακολουθεί, να ελέγχει και να αξιολογεί την αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής δομής στο συγκεκριμένο κατάστημα και να την αντιστοιχίζει με τις ανάγκες των κρατουμένων στο συγκεκριμένο κατάστημα. Αυτό, γιατί οι εκπαιδευτικές ανάγκες σε κάθε κατάσταση κράτησης, είναι διαφορετικές και εξαρτώνται από τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των κρατουμένων, αλλά οι εκπαιδευτικές ανάγκες των κρατουμένων, μπορεί στην πορεία να μεταβάλλονται και συναρτώνται με τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού της φυλακής τη δεδομένη χρονική στιγμή. Για παράδειγμα, στις φυλακές με μεγάλο αριθμό αλλοδαπών κρατουμένων, απαιτείται δομή για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας.

Ως συνέπεια των παραπάνω νομοθετικών πρωτοβουλιών, ιδρύθηκαν **τέσσερα (4)** νέα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας στα Καταστήματα Κράτησης Χανίων (2016), Νιγρίτας (2016), Μαλανδρινού (2016), Κέρκυρας (2018) και ένα παράρτημα Σ.Δ.Ε. στο Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού (2016). Επίσης, επαναλειτούργησε το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας στο Κατάστημα Δομοκού (2016), το οποίο είχε αδρανοποιηθεί, ενώ αυτονομήθηκε το Σ.Δ.Ε. του Καταστήματος Αγίου Στεφάνου Πατρών. Ο δε αριθμός των κρατουμένων, που φοιτούν στις παραπάνω δομές, έχει διπλασιαστεί.

Σε συνεργασία με την ΕΠΑΝΟΔΟ και το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, λειτούργησαν **προγράμματα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας σε επτά (7) φυλακές:** στη φυλακή Θεσσαλονίκης, Χανίων, Αγίας, Πάτρας, Ναυπλίου, Νιγρίτας και Γρεβενών.

Ως προς την **πρόσβαση των κρατουμένων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση**, ενισχύθηκε η **εξ αποστάσεως εκπαίδευση** φοιτητών ή σπουδαστών κρατουμένων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (ηλεκτρονική επιτήρηση, παρακολούθηση των μαθημάτων και εργαστηρίων, συμμετοχή στις εξετάσεις). Υπογράφηκε **προγραμματική συμφωνία με το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ)** το 2016 και εξασφαλίστηκαν, μεταξύ άλλων, **είκοσι (20) θέσεις - υποτροφίες, ετησίως, σε**

προπτυχιακά προγράμματα για κρατούμενους. Σήμερα φοιτούν **πενήντα εννέα (59)** κρατούμενοι σε διάφορα τμήματα προπτυχιακών σπουδών.

II. Επαγγελματική κατάρτιση κρατουμένων

Η επαγγελματική κατάρτιση δίνει απάντηση στο σοβαρό πρόβλημα της κοινωνικής και επαγγελματικής επανένταξης των κρατουμένων, αξιοποιώντας το χρόνο εγκλεισμού για την απόκτηση προσόντων και δεξιοτήτων.

Σε συνεργασία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων με τον Ο.Α.Ε.Δ., διοργανώθηκαν τον Σεπτέμβριο του 2016 τρία (3) προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης σε τρία (3) Καταστήματα Κράτησης. Στα Καταστήματα Κράτησης Τρικάλων και Χανίων, πραγματοποιήθηκαν προγράμματα κατάρτισης στη μαγειρική για δεκαπέντε (15) άτομα σε κάθε κατάσταση, ενώ στο Κατάστημα Κράτησης Δομοκού πραγματοποιήθηκε πρόγραμμα κατάρτισης στην επισκευή και συντήρηση κλιματιστικών για, επίσης, δεκαπέντε (15) άτομα. Ακολούθησαν ακόμη δύο προγράμματα στα καταστήματα κράτησης Χανίων και Δομοκού. Στο κατάστημα κράτησης Δομοκού εγκαταστάθηκε, με δαπάνες του Ο.Α.Ε.Δ., εργαστήριο για την κατάρτιση, την επισκευή - συντήρηση κλιματιστικών, δομή που θα παραμείνει για την υλοποίηση και άλλων προγραμμάτων.

Το 2018 σχεδιάστηκαν και υλοποιούνται τέσσερα (4) προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης στα Καταστήματα Κράτησης Ιωαννίνων, Μαλανδρινού, Νιγρίτας και Πατρών. Οι ειδικότητες είναι γυψοσανίδες και ελαιοχρωματισμοί και συντηρητές κτιρίων.

III. Εκπαίδευση - Μετεκπαίδευση - Επιμόρφωση σωφρονιστικών υπαλλήλων

Το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης (ΙΝ.ΕΠ.), του Εθνικού Κέντρου Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, σε συνεργασία με το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων εκπόνησε και υλοποίησε προγράμματα, με σκοπό την επιμόρφωση των σωφρονιστικών υπαλλήλων.

Το 2017 καταρτίσθηκε πρόγραμμα με θέμα σπουδές και διδακτική μεθοδολογία στα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας. Σκοπός του προγράμματος είναι η βελτίωση των γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων του εκπαιδευτικού προσωπικού των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας, για να είναι σε θέση να ανταποκρίνεται στις αυξημένες απαιτήσεις

του έργου που καλείται να επιτελέσει. Το δεύτερο εξάμηνο του 2017 υλοποιήθηκαν δύο προγράμματα για εκπαιδευτικό προσωπικό σχολείων δεύτερης ευκαιρίας.

Επίσης, από το ΙΝ.ΕΠ. σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν προγράμματα, που σκοπό έχουν να συμπληρώσουν και να ενισχύσουν τη γνώση του προσωπικού φύλαξης και εξωτερικής φρούρησης, σχετικά με τα δικαιώματα των κρατουμένων, την απόκτηση ειδικών γνώσεων για την κοινωνία των ελληνικών φυλακών και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κρατουμένων. Οι θεματικές ενότητες των εν λόγω προγραμμάτων είναι "ψυχική Υγεία και αντιμετώπιση Κρίσεων στις φυλακές", "ο ρόλος του προσωπικού των φυλακών στη μεταχείριση και επανένταξη των κρατουμένων".

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 30 του ν. 4531/2018, το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων θεσμοθέτησε την επιδότηση της φοίτησης για απόκτηση πτυχίου μέχρι 20 υπαλλήλων καταστημάτων κράτησης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ετησίως, σε προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών του Ελληνικού Ανοιχτού Πανεπιστημίου (Ε.Α.Π.).

Με δεδομένο ότι, στο περιεχόμενο της εκπαίδευσης, συμπεριλαμβάνονται αθλητικές και πολιτιστικές δραστηριότητες, θα γίνει σύντομη αναφορά πολιτιστικών και αθλητικών δράσεων στα καταστήματα κράτησης.

Πολιτιστικές δραστηριότητες υλοποιούνται σε όλα τα καταστήματα κράτησης, σε συνεργασία με τοπικούς πολιτιστικούς φορείς. Σημαντικές συνεργασίες έχουν αναπτυχθεί:

α) με το **Εθνικό Θέατρο** για τη δημιουργία Θεατρικής Ομάδας στο κατάστημα κράτησης Κορυδαλλού και την πραγματοποίηση θεατρικών παραστάσεων. Επίσης, έχει προγραμματιστεί η επέκταση της συνεργασίας με το Εθνικό Θέατρο σε τέσσερα ακόμη καταστήματα κράτησης,

β) με την **Εθνική Λυρική Σκηνή** για την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων μουσικής και χορού σε δύο καταστήματα κράτησης (Κορυδαλλού και Γυναικών Ελεώνα Θηβών),

γ) με το **Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης**, προκειμένου προγράμματα τέχνης του μουσείου να ενταχθούν στις φυλακές για την υποβοήθηση της επανένταξης των κρατουμένων στην κοινωνία,

δ) με τη **«Διεθνή Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη»**, προκειμένου να πραγματοποιηθούν διαλέξεις και εκδηλώσεις στα καταστήματα κράτησης της χώρας με θέμα τον Νίκο Καζαντζάκη και το έργο του. Ήδη, έχουν γίνει τέτοιες εκδηλώσεις στο

κατάστημα Νέων Αυλώνων. Επίσης, λειτουργεί εργαστήριο Θεάτρου και δημιουργικής γραφής στο κατάστημα κράτησης Δομοκού από την «ΕΠΑΝΟΔΟ».

Προγράμματα άθλησης σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού υλοποιούνται για δεύτερη χρονιά σε επτά (7) φυλακές και προετοιμάζεται η επέκταση του προγράμματος σε δεκαπέντε (15) φυλακές για το 2018 - 2019.

Έχουν διαμορφωθεί χώροι άθλησης σε φυλακές, όπως στο κατάστημα κράτησης Μαλανδρινού.

Προτάσεις:

Στη γενική εκπαίδευση κρατουμένων

Ενίσχυση περαιτέρω του θεσμού των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας, όπως επίσης και των Ι.Ε.Κ., τα οποία λειτουργούν, ήδη, πετυχημένα. Έχουμε θετικά αποτελέσματα και αρκετά άτομα έχουν εκμεταλλευτεί αυτή την εμπειρία που απέκτησαν. Ένα πρόβλημα, που πρέπει να επιλυθεί, είναι της διακοπής παρακολούθησης των προγραμμάτων, γιατί μεταφέρονται σε άλλο σωφρονιστικό κατάστημα και δεν ολοκληρώνουν τον κύκλο σπουδών. Προτείνουμε μέσα στα κριτήρια μεταγωγής να είναι και αυτό της φοίτησης, ώστε όσοι φοιτούν να μην μεταφέρονται σε άλλο σωφρονιστικό κατάστημα, έως ότου ολοκληρώσουν το πρόγραμμα παρακολούθησής τους.

Προαιρετική εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας σε κρατούμενους που δεν μιλούν την ελληνική γλώσσα και επιθυμούν να τη μάθουν.

Στην επαγγελματική κατάρτιση

Επέκταση σε όσον το δυνατόν περισσότερα σωφρονιστικά καταστήματα των Ι.Ε.Κ. και αύξηση των επαγγελματικών ειδικοτήτων.

Λειτουργία προγραμμάτων κατάρτισης άμεσα στις φυλακές Ιωαννίνων, Νιγρίτας, Πάτρας, Μαλανδρινού, Χαλκίδας και Γυναικών Ελεώνα Θηβών.

Η συνεργασία του Ο.Α.Ε.Δ. με το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων να συνεχιστεί, ώστε στο πλαίσιο ενός σχεδιασμού, την επόμενη πενταετία, σε κάθε Κατάστημα Κράτησης από τα τριάντα τρία (33), που λειτουργούν στη χώρα, να ιδρυθεί και να λειτουργεί σε μόνιμη βάση από ένα εργαστήριο επαγγελματικής κατάρτισης. Με βάση, δε, το προφίλ των κρατουμένων, να επιλεγούν συγκεκριμένες επαγγελματικές ειδικότητες.

Να προβλεφθεί σύστημα μεταγωγής των κρατουμένων που ενδιαφέρονται να πάρουν μέρος στα συγκεκριμένα προγράμματα κατάρτισης, ώστε να μεταφέρονται στο κατάστημα που υλοποιείται το συγκεκριμένο πρόγραμμα.

Ένταξη περισσότερων σωφρονιστικών καταστημάτων στα χρηματοδοτούμενα προγράμματα του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού, ώστε να καλυφθούν οι χρηματοδοτικές ανάγκες.

Τα προγράμματα, που παρακολουθούν οι κρατούμενοι, είτε σε Ι.Ε.Κ. είτε σε Σ.Δ.Ε. να μπορούν να επεκταθούν σε περισσότερες γλώσσες και κυρίως σε γλώσσες που μιλάει η πλειοψηφία των κρατουμένων. Μπορούν να αφορούν κυρίως γλώσσες που σχετίζονται με την καταγωγή της πλειονότητας των κρατουμένων.

Στον τομέα εκπαίδευσης υπαλλήλων των φυλακών

Συνεχής εκπαίδευση - επιμόρφωση του σωφρονιστικού προσωπικού, κυρίως, σε θέματα ψυχολογίας, ψυχικής υγείας κ.λπ..

Παρακολούθηση από τους περισσότερους σωφρονιστικούς υπαλλήλους των προγραμμάτων του Ινστιτούτου Επιμόρφωσης του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης σε τακτικά χρονικά διαστήματα.

Δημιουργία σχολής σωφρονιστικών υπαλλήλων και του προσωπικού των φυλακών, που θα εποπτεύει η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, με εισαγωγή κατόπιν πανελληνίων εξετάσεων, με συγκεκριμένο χρόνο φοίτησης και συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών, σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία.

Στην ίδια σχολή, θα υπάρχει δυνατότητα κατάρτισης και επιμόρφωσης υπηρετούντων σήμερα σωφρονιστικών υπαλλήλων (επιμελητές κοινωνικής αρωγής και ανηλίκων κ.λπ.), σε ετήσια βάση.

Στον τομέα πολιτισμού και αθλητισμού

Να δημιουργηθούν σε όλα τα καταστήματα κράτησης ανάλογοι χώροι και να επιδιωχθούν συνεργασίες με τοπικούς αθλητικούς και πολιτιστικούς φορείς.

Επέκταση των πολιτιστικών δρώμενων και με άλλους φορείς και εθελοντικές δράσεις και συνέχιση της συνεργασίας με τις κρατικές σκηνές, όπως το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδας, το Εθνικό Θέατρο, την Εναλλακτική Σκηνή της Εθνικής Λυρικής Σκηνής. Αύξηση των φιλανθρωπικών δράσεων, σε συνεργασία με τις εθελοντικές οργανώσεις.

Γ. Τρόποι εναλλακτικής έκτισης ποινής.

Εισηγητές: Χαράλαμπος Αθανασίου, Θεόδωρος Παπαθεοδώρου.

Οι εναλλακτικές της στέρησης της ελευθερίας ποινές, οι μη φυλακτικές ποινές ή «οι ποινές και τα μέτρα που εκτίονται στην κοινότητα» (όπως είναι όρος που καθιερώθηκε πλέον στα επίσημα κείμενα του Συμβουλίου της Ευρώπης) αποτέλεσαν μία από τις πλέον σημαντικές προοδευτικές εξελίξεις της σωφρονιστικής πολιτικής στην Ευρώπη και στην Αμερική τα τελευταία εξήντα χρόνια, που επηρέασε διεθνείς οργανισμούς, περιφερειακές ενώσεις και, εν τέλει, τις διεθνείς κατευθύνσεις και την εθνική νομοθεσία.

Σύμφωνα με τον ορισμό, που δίνεται στη Σύσταση R (92) 16 του Συμβουλίου της Ευρώπης «Ευρωπαϊκοί Κανόνες για τις ποινές και τα μέτρα που εκτίονται στην κοινότητα», ο όρος «ποινές και μέτρα που εκτίονται στην κοινότητα» αναφέρεται σε ποινές και μέτρα, που επιτρέπουν στον παραβάτη να παραμείνει στην κοινότητα και περιλαμβάνουν κάποιους περιορισμούς στην ελευθερία του, μέσα από την επιβολή όρων ή και υποχρεώσεων και οι οποίοι/ες εφαρμόζονται από αρμόδια όργανα που έχουν δια νόμου αναλάβει αυτό το έργο. Ο όρος αναφέρεται σε κάθε ποινή που επιβάλλει ένα Δικαστήριο ή ένας Δικαστής, καθώς και σε κάθε μέτρο που λαμβάνεται πριν ή αντί μιας απόφασης περί επιβολής ποινής, καθώς και σε τρόπους έκτισης ποινών στερητικών της ελευθερίας εκτός των καταστημάτων κράτησης. Παρόλο που οι χρηματικές ποινές δεν περιλαμβάνονται στον παραπάνω ορισμό, κάθε δραστηριότητα επιτήρησης ή ελέγχου, η οποία στοχεύει στην εξασφάλιση της καταβολής τους, εμπίπτει στα όρια των παρόντων κανόνων.

Επομένως, στον παραπάνω ορισμό περιλαμβάνονται ποινές και μέτρα, που επιβάλλονται σε όλο το φάσμα του συστήματος απονομής ποινικής δικαιοσύνης και έκτισης των ποινών.

Οι εναλλακτικές κυρώσεις γνώρισαν μεγαλύτερη ανάπτυξη στην Ευρώπη, λόγω και της πλέον φιλελεύθερης προσέγγισης των σκανδιναβικών και βορειοευρωπαϊκών χωρών, που επηρέασε τις πολιτικές και Συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, την ίδια περίοδο, δηλαδή, που και ο Ο.Η.Ε προωθούσε το διάλογο και τις Συμβάσεις γι' αυτές.

Οι ανθρωπιστικές κατευθύνσεις του Ο.Η.Ε. έχουν λάβει υπόψη τα διάφορα επίπεδα της λειτουργίας της δικαιοσύνης, ήτοι από τις δικαστικές πρακτικές μέχρι την έκτιση των ποινών και την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των αποφυλακισμένων.

Η κατεύθυνση αυτή δεν είχε μόνο το χαρακτήρα μίας ανθρωπιστικής σωφρονιστικής πολιτικής, αλλά ταυτόχρονα και οικονομικολειτουργικό.

Συγκεκριμένα, από τον Ο.Η.Ε. δόθηκε έμφαση στα εναλλακτικά προς την φυλάκιση μέτρα, λόγω ακριβώς της αδυναμίας των κρατών να διαχειριστούν τον υπερπληθυσμό, τις υψηλές δαπάνες των καταστημάτων κράτησης και, επίσης, την αποτυχία των φυλακών να επιτελούν το σωφρονισμό των κρατουμένων.

Η έμφαση του Ο.Η.Ε. αποτυπώθηκε, κυρίως, με :

- α) το Σύνολο Στοιχειωδών Κανόνων για τη Διοίκηση της Δικαιοσύνης Ανηλίκων (Κανόνες του Πεκίνου, 1985) και
- β) το Σύνολο Στοιχειωδών Κανόνων για τα Μη Φυλακτικά Μέτρα (Κανόνες του Τόκυο 1990), οι οποίοι υιοθετήθηκαν το 1990, με σκοπό τη μείωση του φυλακτικού εγκλεισμού.

Τα προτεινόμενα μέτρα των Κανόνων του Τοκγο για την εναλλακτική προς τη φυλάκιση μεταχείριση των καταδίκων είναι τα ακόλουθα :

- α) οι προφορικές κυρώσεις, όπως η επίπληξη (admonition), η αυστηρά επίπληξη (reprimand) και η προειδοποίηση (warning),
- β) η απόλυση υπό όρο (conditional discharge),
- γ) οι ποινές για παραβατικές συμπεριφορές (status penalties),
- δ) οι οικονομικές κυρώσεις και χρηματικές ποινές, όπως τα πρόστιμα και τα πρόστιμα «ημέρας» (day-fines),
- ε) η δήμευση (confiscation) ή η απαλλοτρίωση (expropriation order),
- στ) η αποκατάσταση ή αποζημίωση του θύματος (restitution to the victim or a compensation order),
- ζ) η αναστολή εκτέλεσης της απόφασης ή η αναβολή έκδοσής της (suspended or deferred sentence),
- η) η αναστολή εκτέλεσης υπό δοκιμασία και η δικαστική επίβλεψη (probation and judicial supervision),
- θ) η κοινωφελής εργασία (community service order),
- ι) η παραπομπή σε κέντρο παρακολούθησης (referral to an attendance centre),
- ια) η κατ' οίκον κράτηση (house arrest),
- ιβ) κάθε άλλος τρόπος μη ιδρυματικής μεταχείρισης (non-institutional treatment),

ιγ) κάθε συνδυασμός των ανωτέρω μέτρων.

Τέτοια μέτρα έχουν υιοθετηθεί στη χώρα μας και διακρίνονται σύμφωνα με τον Αλεξιάδη σε α) μέτρα υποκατάστατα της ποινής της ελευθερίας και β) σε μέτρα εναλλακτικά της έκτισης της ποινής κατά της ελευθερίας.

Υποκατάστατα μέτρα είναι :

- Χρηματικές ποινές (αρθ. 57, 58 ΠΚ),
- αναστολή εκτέλεσης υπό όρο (αρθ. 99 ΠΚ),
- αναστολή υπό επιτήρηση (αρθ. 100Α ΠΚ),
- μετατροπή της ποινής σε χρηματική (αρθ. 82 ΠΚ),
- μετατροπή της ποινής σε κοινωφελή εργασία (αρθ. 82 ΠΚ).

Σε όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές χώρες έχει διευρυνθεί σημαντικά το παραδοσιακό σύστημα ποινών που περιοριζόταν ουσιαστικά στις στερητικές της ελευθερίας ποινές, τη μετατροπή των ποινών αυτών σε χρηματικές και την αναστολή εκτέλεσης της ποινής με όρους ή χωρίς. Νέες μη φυλακτικές ποινές εφαρμόστηκαν, καθώς και μέτρα που εκτίονται στην κοινότητα, όπως η κοινωφελής εργασία, η αποζημίωση και αποκατάσταση του θύματος, η διαμεσολάβηση μεταξύ δράστη και θύματος, οι διοικητικές - ημιποινικές κυρώσεις, προγράμματα ελέγχου και τροποποίησης της συμπεριφοράς, θεραπευτικά προγράμματα, η τοποθέτηση σε κέντρα ημέρας ή σε ξενώνες με επιτήρηση, η επιτήρηση από επιμελητές και εντακτική επιτήρηση, περιορισμοί μετακίνησης, η κατ' οίκον έκτιση ποινής και η ηλεκτρονική επιτήρηση, αναβολή επιβολής ποινής με επιτήρηση και άλλες μη φυλακτικές ποινές.

Στην Ελλάδα, η ένταξη των εναλλακτικών ποινών στο δικαιο μας σύστημα ακολούθησε τις μεγάλες αλλαγές της ποινικής νομοθεσίας στις αρχές της δεκαετίας του 1980, συνεχίστηκε με τη σωφρονιστική μεταρρύθμιση του 1989, ενισχύθηκε με τον Σωφρονιστικό Κώδικα του 1999 και εκσυγχρονίστηκε με τις ανάλογες νομοθετικές πρωτοβουλίες της τελευταίας δεκαετίας.

Ενδιαφέρον, επομένως, παρουσιάζει η **κατάταξη ανάλογα με το διαδικαστικό στάδιο** επιβολής των εναλλακτικών μέτρων, έτσι:

«Κατά το στάδιο της προδικασίας»

α) περιοριστικοί όροι (άρ. 282 ΚΠΔ) μεταξύ των οποίων και η κατ' οίκον έκτιση με ηλεκτρονική επιτήρηση (ν. 4205/2013),

β) ποινική διαμεσολάβηση στα πλημμελήματα σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας (άρ. 11 επ. του ν. 3500/2006),

γ) ποινική συνδιαλλαγή στις περιπτώσεις εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας ή της περιουσίας (άρ. 6 και 17 του ν. 3904/2010),

δ) αναβολή άσκησης ποινικής δίωξης και δυνατότητα αποχής από αυτήν για εξαρτημένους χρήστες που παρακολουθούν θεραπευτικό πρόγραμμα (άρ. 32 παρ. 1α του ν. 4139/2013),

ε) εισαγωγή σε θεραπευτικό κατάστημα, αντί της προσωρινής κράτησης, για εξαρτημένους χρήστες ναρκωτικών (άρ. 31 του ν. 4139/2013).

Κατά το στάδιο της επιμέτρησης της ποινής

α) αναστολή εκτέλεσης της ποινής υπό όρους και υπό επιτήρηση (άρ. 100 επ. του ΠΚ),

β) αναστολή εκτέλεσης της ποινής υπό τον όρο της συνέχισης παρακολούθησης θεραπευτικού προγράμματος για εξαρτημένους χρήστες (άρ. 32 παρ. 1γ του ν. 4139/2013),

γ) μετατροπή της ποινής σε κοινωνική εργασία (άρ. 82 παρ. 5-7 του ΠΚ).

Κατά τα στάδια της έκτισης της ποινής

α) κατ' οίκον έκτιση της ποινής,

β) κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση (άρ. 110B και 110Γ του ΠΚ),

γ) άδειες κρατουμένων (άρ. 54-58 του Σωφρκ),

δ) πρόωρη απόλυση για τη συνέχιση θεραπευτικού προγράμματος εκτός φυλακής (άρ. 35 παρ. 1 του ν. 4139/2013)».

Εναλλακτικά μέτρα είναι :

- Ημιελεύθερη διαβίωση (αρθ. 59 επ. του ΣΚ),
- τμηματική έκτιση (αρθ. 63 του ΣΚ),
- κοινωνικής εργασίας (αρθ. 64 του ΣΚ σε συνδ. με 82 του ΠΚ),
- απόλυση υπό όρο (άρθ. 105 επ. του ΠΚ), συμπεριλαμβανομένης της απόλυσης υπό τον όρο του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση (αρθ. 110B, 110Γ του ΠΚ).

Διαπιστώσεις:

Στην Ελλάδα, η εφαρμογή των εναλλακτικών μέτρων έκτισης των ποινών από το δικαστικό και σωφρονιστικό σύστημα παραμένει ατροφική, επικεντρωμένη ιδιαίτερα στα μέτρα της μετατροπής των ποινών σε χρηματικές, στη λειτουργία των αγροτικών φυλακών και στην κοινωφελή εργασία. Πιο συγκεκριμένα η κοινωφελής εργασία εφαρμόζεται ελλειμματικά, ενώ η επιτήρηση κατά την έκτιση είναι σχεδόν απύσχα, αφού τα οικονομικά του Υπουργείου δεν επιτρέπουν την συνεχή ροή πληρωμών των εξόδων μετακίνησης των επιμελητών κοινωνικής αρωγής, ενώ η υποστελέχωση της υπηρεσίας αυτής, όπως και των επιμελητών ανηλίκων είναι τραγική. Δεν νοείται σύστημα κοινωφελούς εργασίας, χωρίς χρηματοδότηση και διαβαθμισμένη επιτήρηση, καθώς και οργανωμένη πρόσβαση των καταδικασθέντων σε αυτό.

Η απόλυση υπό όρο δοκιμάζεται από τις αθρόες αποφυλακίσεις, χωρίς κριτήρια που κατήργησαν ουσιαστικά τα άρθρα 105 επ. του Π.Κ..

Η τμηματική έκτιση παραμένει κενό γράμμα.

Έτσι,

- α) η ημιελεύθερη διαβίωση εξαγγέλθηκε από την κυβέρνηση, αλλά ποτέ δεν προχώρησε η εφαρμογή, αφού ακόμα κάποιοι σκέπτονται πως θα υλοποιηθεί η εξαγγελία,
- β) οι αγροτικές φυλακές για γυναίκες φτιάχτηκαν χωρίς επαρκή προϋπολογισμό και παραγωγή, λειτουργώντας σαν κήπος και όχι σαν αγροτική δομή,
- γ) όμως και στα ενδότερα της φυλακής, τα προβλήματα διογκώνονται, π.χ., η εξαγγελία για υπαγωγή του Νοσοκομείου και Ψυχιατρείου Κρατουμένων Κορυδαλλού στο Ε.Σ.Υ. δεν έχει ολοκληρωθεί και το προεδρικό διάταγμα πηγαινοέρχεται, γιατί η κυβέρνηση δεν μπορεί να κατευνάσει τις συντηρητικές αντιστάσεις κάποιων λίγων στα δημόσια νοσοκομεία,
- δ) η χρήση της ηλεκτρονικής επιτήρησης παραμένει ακόμα σε πιλοτικό στάδιο και αφορά ένα πάρα πολύ μικρό αριθμό κρατουμένων.

Προτάσεις:

Στη χώρα μας οι σοβαρότερες προτάσεις για την υιοθέτηση των εναλλακτικών της φυλάκισης μέτρων, που, εν τέλει, έγιναν νόμος του κράτους, αφορούσαν:

- α) την κοινωφελή εργασία και
- β) την ηλεκτρονική επιτήρηση.

Πολλά ακόμα μπορούν να γίνουν σε αυτή την κατεύθυνση, ήτοι:

1. Να εφαρμοστεί ουσιαστικά η διάταξη των άρθρων 59 επ. ΣΚ για την **ημιελεύθερη διαβίωση**.
2. Η **χρηματική ποινή** αποτελεί κύρωση που συνήθως συντρέχει εναλλακτικά με την ποινή φυλάκισης. Ο συνήθης όρος του ΠΚ είναι πως μια πράξη τιμωρείται «με φυλάκιση μέχρι ετών ή χρηματική ποινή». Είναι αναγκαίο να δημιουργηθεί τώρα επιτροπή που θα επιλέξει συγκεκριμένα άρθρα του ΠΚ και των ειδικών ποινικών νόμων (ήπια εγκλήματα του ΠΚ, πολεοδομικές, υγειονομικές και άλλες διατάξεις), τα οποία θα τροποποιηθούν, ώστε να αφαιρεθούν οι φυλακτικές κυρώσεις και να προβλεφθεί ως αυτοτελής κύρωση και μόνη ποινή η λελογισμένη χρηματική ποινή, αποφεύγοντας έτσι να κρατάμε στη φυλακή ανθρώπους για πολεοδομικές παραβάσεις και ήπια πλημμελήματα.
3. Η **κοινωφελής εργασία** πρέπει, επίσης, να γίνει βασική ποινή (**αυτοτελής κύρωση**) του ποινικού μας κώδικα και να μην υφίσταται ως κατά μετατροπή ποινή σε όλες τις περιπτώσεις. Αυτό, προϋποθέτει την τροποποίηση του κυρωτικού πλαισίου συγκεκριμένων άρθρων του ποινικού κώδικα και των ειδικών ποινικών νόμων. Βεβαίως, ένα ζήτημα συνταγματικού ενδιαφέροντος είναι να μη θεωρηθεί ότι η υποχρεωτική ποινή κοινωφελούς εργασίας είναι αναγκαστική εργασία. Γι' αυτό και για να είναι βασική η ποινή της κοινωφελούς εργασίας ίσως θα πρέπει να υπάρχει πάγια διάταξη, που θα ορίζει ότι η ποινή της κοινωφελούς εργασίας προβλέπεται εναλλακτικά με τη χρηματική ποινή και σε περίπτωση που ο καταδικασθείς δηλώνει ότι δεν αποδέχεται την επιβολή της κοινωφελούς εργασίας, τότε να επιβάλλεται άνευ άλλου χρηματική ποινή.
4. Το μέτρο της **ηλεκτρονικής επιτήρησης**, μπορεί να εξελιχθεί ώστε να χρησιμοποιείται ως βασική ποινή (**αυτοτελής κύρωση**) σε συγκεκριμένα εγκλήματα μέσης παραβατικότητας, χωρίς βαριά επικινδυνότητα. Λ.χ. πλημμεληματικές κλοπές ή διακεκριμένες κλοπές και ληστείες, για τις οποίες

επιβλήθηκε πλημμεληματική ποινή λόγω της έλλειψης ιδιαίτερης σοβαρότητάς τους. Είναι αναγκαία η συγκρότηση επιτροπής που θα σταθμίσει, πού θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί η ηλεκτρονική επιτήρηση ως αυτοτελής κύρωση.

5. Χρήσιμη, επίσης, είναι μια ευρεία αποπλημμεληματοποίηση και αποποινικοποίηση διαφόρων ήσσονος σημασίας εγκλημάτων (κυρίως των ειδικών ποινικών νόμων), για τα οποία μπορούν να προβλεφθούν μόνο **διοικητικές κυρώσεις**.
6. Σε ό, τι αφορά στις **αγροτικές φυλακές**, πρέπει να επισημανθεί ότι, το πλαίσιο υποδοχής κρατούμενων αναθεωρήθηκε για άλλη μια φορά με τον ν. 4356/2015 και ειδικώς με το άρθρο 41 αυτού (όπως, λόγω αστοχίας, ξανατροποποιήθηκε με το ν. 4412/2016, που αφαίρεσε την τρίτη παράγραφο περί αναθέσεων του δημοσίου στις αγροτικές φυλακές) και το οποίο άρθρο 41 ορίζει:

Ενίσχυση αγροτικών φυλακών

1. Στα αγροτικά καταστήματα κράτησης και την Κεντρική Αποθήκη Υλικού Φυλακών (Κ.Α.Υ.Φ.) δύνανται να μετάγονται κατάδικοι κρατούμενοι, ικανοί για εργασία, ανεξαρτήτως αδικήματος, με απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής Μεταγωγών, μετά από πρόταση του Συμβουλίου Φυλακής και εφόσον:
 - α) έχουν καταδικαστεί σε ποινή ή συνολικές ποινές φυλάκισης ή κάθειρξης μέχρι δέκα (10) έτη,
 - β) έχουν καταδικαστεί σε ποινή ή συνολικές ποινές φυλάκισης ή κάθειρξης άνω των δέκα (10) ετών, έχουν εκτίσει πραγματικά το ένα πέμπτο (1/5) της ποινής τους και τους έχει χορηγηθεί τουλάχιστον μία (1) τακτική άδεια τους όρους της οποίας έχουν τηρήσει,
 - γ) έχουν καταδικαστεί σε ποινή ισόβιας κάθειρξης, έχουν εκτίσει πραγματικά οκτώ (8) έτη και τους έχει χορηγηθεί τουλάχιστον μία (1) άδεια τους όρους της οποίας έχουν τηρήσει.
2. Κρατούμενοι των κατηγοριών (β) και (γ), οι οποίοι δεν λαμβάνουν τακτική άδεια γιατί δεν έχουν υποστηρικτικό περιβάλλον, ενώ πληρούν τις λοιπές προϋποθέσεις του νόμου, δύνανται να μετάγονται με απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής Μεταγωγών σε αγροτικά καταστήματα κράτησης, μετά από πρόταση του Συμβουλίου Φυλακής.

Η ελαστικοποίηση των όρων υποδοχής, που επιτρέπει στις αγροτικές φυλακές να δέχονται κρατούμενους με ποινές κάθειρξης έως δέκα έτη, χωρίς άδεια, έχει ξεπεράσει κάθε προηγούμενο.

Τα ζητήματα που γεννώνται είναι:

- α) αν οι αθρόες προσωρινές απολύσεις με τους νόμους 4322/2015 και 4411/2016 έχουν μειώσει τον αριθμό των κρατουμένων στις αγροτικές φυλακές,
- β) αν η συμπεριφορά όσων εκτίουν ποινές κάθειρξης έως 10 έτη είναι συνεπής ή έχουμε αύξηση των αποδράσεων και μη επιστροφών από άδειες, σε σχέση με το προηγούμενο καθεστώς και πόσες είναι αυτές (να δοθούν στοιχεία),
- γ) αν υπάρχει ροή αιτήσεων προς την ΚΕΜ για μεταγωγή στις αγροτικές φυλακές ή υπάρχει μείωσή τους, γιατί πλέον με τους νόμους προσωρινής απόλυσης που επαναλαμβάνονται δεν έχει νόημα να πάει κανείς σε αγροτική φυλακή, αφού θα απολυθεί ούτως ή άλλως από τη φυλακή του με το 1/3 πραγματικά, χωρίς να χρειάζεται τον ευεργετικό υπολογισμό της αγροτικής εργασίας,
- δ) αν η παραγωγή των φυλακών επαρκεί για τη συντήρησή τους ή είναι παραγωγικά παθητικές,
- ε) αν υπάρχει κάποιο πλάνο εναλλακτικών καλλιεργειών και εναλλακτικής ενεργειακής υποστήριξης, στο οποίο κυβέρνηση και αντιπολίτευση πρέπει να συμβάλλει,
- στ) αν έχει ενθαρρυνθεί η δημιουργία κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων του ν. 4019/2011 από αποφυλακισμένους, όπως έγινε κατά τη θητεία της προηγούμενης κυβέρνησης που υποστήριξε το Ν.Π.Ι.Δ. ΕΠΑΝΟΔΟΣ, ώστε με τη σειρά του, αυτό το εποπτευόμενο από το Υπουργείο μας νομικό πρόσωπο, να συντονίσει αποφυλακισμένους, για να δημιουργήσουν μια δική τους επιχείρηση, η οποία λειτουργεί υποδειγματικά,
- ζ) ποια είναι τα συνήθη παράπονα των διευθύνσεων αγροτικών φυλακών προς το Υπουργείο.

Είναι αναγκαία μια **ad hoc κοινοβουλευτική συζήτηση για τις αγροτικές φυλακές**, στην οποία θα κληθούν: α) όλοι οι διευθυντές των 4 αγροτικών φυλακών της χώρας, β) όλοι οι υπεύθυνοι γεωπόνους τους, γ) επιστήμονες με γνώση του χώρου, δ) εκπρόσωποι των μεγαλύτερων γεωπονικών σχολών της χώρας, ε) εκπρόσωποι του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και στ) εκπρόσωποι της κοινωνικής συνεταιριστικής επιχείρησης των αποφυλακισμένων, ώστε να γίνει μια εκ βαθέων και κομματικά απροκατάληπτη συζήτηση, που θα οδηγήσει σε αληθινό προγραμματικό ανασχεδιασμό των αγροτικών φυλακών, με το να ληφθούν υπόψη όλα τα νεότερα

συμπεράσματα της επιστήμης, της οικονομίας και της τεχνικής για την παραγωγική τους ανασυγκρότηση.

Τέλος, ιδιαίτερη σημασία έχει και η ωριμότητα των **σχεδίων Νέου Ποινικού Κώδικα** και **Νέου Σωφρονιστικού Κώδικα**, η συζήτηση για τα οποία έχει καθυστερήσει αδικαιολόγητα τα τελευταία τρία χρόνια.

Συμπερασματικά, οφείλουμε να διαπιστώσουμε ότι στη χώρα δεν έχει διαμορφωθεί ένα συγκροτημένο, συνεκτικό και σταθερά χρηματοδοτούμενο σύστημα μη φυλακτικών ποινών. Η προσφυγή στα μέτρα έκτισης στην κοινωνία παραμένει μηχανιστική και παρουσιάζει μονομέρεια, κυρίως μέσω της μετατροπής των ποινών σε χρηματικές και στην ατροφική εφαρμογή ορισμένων άλλων παραδοσιακών μέτρων. Αυτό, προκαλείται τόσο από την αδυναμία εκσυγχρονισμού στην πράξη του σωφρονιστικού συστήματος (ενώ η σωφρονιστική νομοθεσία παραμένει από τις πλέον σύγχρονες και προοδευτικές στον ευρωπαϊκό χώρο), όσο και από τη βαθμιαία απόσυρση της ελληνικής πολιτείας από βασικές εγγυητικές λειτουργίες της, όπως αυτή της άσκησης μίας **κοινωνικής σωφρονιστικής πολιτικής**, που θα κατοχυρώνει την ασφάλεια δικαίου, θα προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα και θα εγγυάται την απονομή της Δικαιοσύνης και τη βεβαιότητα της έκτισης των ποινών με εναλλακτικά μέτρα διαβαθμισμένης επιτήρησης.

Η μηχανιστική διάσταση της χρήσης εναλλακτικών τρόπων έκτισης συμπληρώνεται κατά καιρούς από την προσφυγή, πολλές φορές άκριτα, σε ad hoc νομοθετικά μέτρα αποσυμφόρησης των φυλακών, ως έκτακτη απάντηση στο ζήτημα του υπερπληθυσμού και των κακών συνθηκών διαβίωσης των κρατουμένων.

Ωστόσο, τα μέτρα τεχνητής αποσυμφόρησης, αποδεικνύονται πάντα αλυσιτελή, εφ' όσον δεν παρέχεται στην πράξη στο δικαστικό και σωφρονιστικό σύστημα ένα συγκροτημένο και συνεκτικό σύνολο μη φυλακτικών ποινών, το οποίο μόνο μπορεί να εγγυηθεί με δικαιοσύνη και ασφάλεια την αποφόρτιση των σωφρονιστικών ροών. Όσο ο εκσυγχρονισμός του τρόπου εκτέλεσης των ποινών θα παραμένει μόνο νομοθετικός και άκρως ελλειμματικός σε επίπεδο άσκησης σωφρονιστικής πολιτικής, οι παθογένειες του σημερινού συστήματος θα αναπαράγουν τα ίδια αποτελέσματα σωφρονιστικού υπερπληθυσμού, αλλά και σοβαρών ανισοτήτων στην εκτέλεση των ποινών.

Δ. Υγεία στα καταστήματα κράτησης.

Εισηγητές: Εμμανουήλ Θραψανιώτης, Αφροδίτη Σταμπουλή.

Λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις και τις επιστημονικά τεκμηριωμένες θέσεις των φορέων και ειδικών επιστημόνων, που κλήθηκαν και παραβρέθηκαν στις συνεδριάσεις της, αλλά και τις επισκέψεις που η ίδια η Επιτροπή πραγματοποίησε σε καταστήματα κράτησης, θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε το θέμα των υπηρεσιών υγείας στα καταστήματα κράτησης.

Οι κρατούμενοι αποτελούν τμήμα του πληθυσμού της χώρας, το οποίο, λόγω αξιόποινων πράξεων, έχει στερηθεί για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα ατομικά δικαιώματα, με βασικό αυτό της ελευθερίας. Το γεγονός αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι μπορούν να στερηθούν και δικαιώματα συνταγματικά κατοχυρωμένα, όπως η πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας.

Ο κίνδυνος των κρατουμένων να νοσήσουν είναι αφενός αυτός του γενικού πληθυσμού, αφετέρου ο οφειλόμενος σε κακές συνθήκες κράτησης, αλλά και στην κράτηση καθ' αυτή, ακόμα και κάτω από καλές συνθήκες. Χρόνια νοσήματα μπορεί να επιδεινωθούν, ψυχικές διαταραχές είναι δυνατόν είτε να επιδεινωθούν είτε να εμφανιστούν, εξαιτίας της κράτησης. Το ίδιο συμβαίνει με τις εξαρτήσεις, αν δεν έχουν ειδική αντιμετώπιση.

Επίσης, ο συγχρωτισμός στα καταστήματα κράτησης αποτελεί ευνοϊκό παράγοντα για τη μετάδοση λοιμογόνων παραγόντων, αν δεν υπάρχει ιδιαίτερα αυστηρή τήρηση των κανόνων υγιεινής. Υπό αυτό το πρίσμα, τα μέτρα αποσυμφόρησης βελτιώνουν και τις συνθήκες υγιεινής, αλλά και τη ψυχολογική κατάσταση των κρατουμένων.

Επίσης, ιδιαίτερα σημαντική για τη ψυχολογική κατάσταση των κρατουμένων είναι η πολιτιστική δραστηριότητα με θεατρικές και μουσικές εκδηλώσεις, η δυνατότητα για εργασία σε συνδυασμό με την μείωση της ποινής, η λειτουργία εκπαιδευτικών θεσμών, όπως τα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας και η πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Είναι προφανές ότι, οι ανάγκες για παροχή υπηρεσιών υγείας για τους κρατούμενους είναι πολύ μεγαλύτερες από τις αντίστοιχες του γενικού πληθυσμού. Είναι, επίσης, προφανές, ότι, η πολιτεία είναι υποχρεωμένη με βάση και τις επιταγές τις συνταγματικές να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα τόσο για πρόληψη όσο και για περίθαλψη.

Στον τομέα της πρόληψης περιλαμβάνονται μέτρα, τα οποία στην Επιτροπή έχουν συζητηθεί και δεν έχουν ιδιαίτερη οικονομική επιβάρυνση.

Ορισμένα απ' αυτά έχουν, ήδη, εξετασθεί στην Επιτροπή, είναι νομοθετημένα και υλοποιούνται. Όπως είναι:

- η επιμόρφωση, η κατάρτιση κ.α.,
- οι πολιτιστικές δραστηριότητες με θεατρικές και μουσικές εκδηλώσεις,
- η απασχόληση – εργασία, σε συνδυασμό με την μείωση της ποινής (αγροτικές φυλακές),
- η εμπέδωση εκπαιδευτικών θεσμών στις φυλακές, όπως τα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας και η εξ' αποστάσεως φοίτηση,
- η επαγγελματική κατάρτιση,
- η ενίσχυση δράσεων εργασιακής, οικογενειακής, κοινωνικής και ψυχολογικής στήριξης για την προετοιμασία της αποφυλάκισης και την ομαλή επανένταξη.

Σημαντική παράμετρος παραμένει η **αποσυμφόρηση** των καταστημάτων κράτησης, που μπορεί να πραγματοποιηθεί με διάφορους τρόπους, όπως η συντόμευση της απονομής δικαιοσύνης με τη γρήγορη εκδίκαση των υποθέσεων, η αναμόρφωση του ποινικού κώδικα κ.λπ..

Παρατίθεται ένα παράδειγμα για να αντιληφθούμε το μέγεθος και τις επιπτώσεις στα καταστήματα κράτησης. Στο Νομό Λασιθίου, στο Κατάστημα Κράτησης Νεάπολης δυναμικότητας εξήντα (60) κρατουμένων, υπήρχαν εκατόν ογδόντα δύο (182) κρατούμενοι το 2015, με αποτέλεσμα ο περιορισμένος χώρος να δημιουργεί προβλήματα συνωστισμού, αυλισμού, σίτισης και άλλα. Το γεγονός αυτό επιβάρυνε τις συνθήκες διαβίωσης τόσο των κρατουμένων όσο και του προσωπικού.

Σήμερα, με επικαιροποιημένα στοιχεία, ο αριθμός είναι εξήντα επτά (67) κρατούμενοι, περιορίζεται, δηλαδή, στο 1/3 περίπου, σε σχέση με το 2015, και βρίσκεται κοντά στο όριο που μπορεί να φιλοξενήσει, διαμορφώνοντας ευνοϊκότερες συνθήκες διαβίωσης και υγιεινής. Επιπρόσθετα, να τονίσω ότι, στο συγκεκριμένο κατάστημα έχουν ξεκινήσει, στο πλαίσιο της πολιτικής του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, διάφορες δραστηριότητες.

Γίνεται αντιληπτό ότι με την ύπαρξη υπεράριθμων κρατουμένων δημιουργούνται οξυμένα προβλήματα εντός των καταστημάτων, τόσο για τους κρατούμενους όσο και για το προσωπικό, με αποτέλεσμα σοβαρές επιπτώσεις και στην υγεία.

Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας, επεξεργάζεται ένα ολοκληρωμένο Σύστημα

Υγειονομικής Περιθαλψης των κρατουμένων σε όλη την Ελλάδα, στο πλαίσιο του Εθνικού Συστήματος Υγείας.

Σε αυτή τη βάση καταγράφηκαν και επανασχεδιάζονται όλες οι δομές υγείας στις φυλακές, όπως Ειδικά Περιφερειακά Ιατρεία και Ειδικά Κέντρα Υγείας. Τα δύο θεραπευτικά καταστήματα, πρώτα το Ψυχιατρείο και μετά το Νοσοκομείο Κορυδαλλού, μεταμορφώνονται σε κανονικές Μονάδες Υγείας. Ήδη, προστέθηκαν έξι (6) γιατροί και άμεσα αναμένονται ακόμα τέσσερις (4), ενώ γίνονται συγχρόνως βελτιώσεις στις υποδομές.

Αναφορικά με την απεξάρτηση, προωθείται σχετικό νομικό πλαίσιο για την ουσιαστική λειτουργία του συστήματος ανίχνευσης, συμβουλευτικής και θεραπείας μέσα στις φυλακές. Ήδη, λειτουργεί η νέα ολοκληρωμένη θεραπευτική κοινότητα ΚΕΘΕΑ - ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ στη φυλακή Θεσσαλονίκης.

Η κράτηση των ανηλίκων, με τον ν. 4322/2015, περιορίστηκε στα πολύ σοβαρά εγκλήματα (ανθρωποκτονία, βιασμό). Σήμερα, με στοιχεία (16.2.2016) στη φυλακή παραμένουν εννέα (9) ανήλικοι. Η φυλακή ανηλίκων Κορίνθου βελτιώνεται σε υποδομές, εξοπλίζεται και εμπλουτίζεται με προγράμματα και δράσεις. Εξάλλου, η απομόνωση, καθ' όλο το 2015, χρησιμοποιήθηκε μόνο για έναν (1) κρατούμενο.

Κατά την επίσκεψη της Επιτροπής στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων (Ε.Κ.Κ.Ν.) Βόλου, στις 10 Μαΐου 2018, διαπιστώθηκε ότι προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, κατ' επίσκεψη, ένας παθολόγος, ένας οδοντίατρος και ένας αγροτικός ιατρός από το Νοσοκομείο του Βόλου και υπηρετούν, επίσης, δύο (2) νοσηλευτές και τρεις (3) κοινωνικοί λειτουργοί, εκ των οποίων η μία αποσπάται από το Κατάστημα Κράτησης Τρικάλων. Τα εμβόλια, οι εξετάσεις και τα χειρουργεία αποκατάστασης γίνονται στο Νοσοκομείο Βόλου. Στο Ίδρυμα δεν υπηρετεί ψυχολόγος, που είναι άκρως απαραίτητος για την εύρυθμη λειτουργία του, ενώ υπάρχουν τρεις (3) κενές οργανικές θέσεις.

Επίσης, στο Αγροτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων (Α.Σ.Κ.Α.) Κασσαβέτιας Βόλου υπηρετούν μόνιμα ένας (1) γενικός ιατρός του Ε.Σ.Υ. και τρεις (3) νοσηλευτές, ενώ τις υπηρεσίες τους προσφέρουν, κατ' επίσκεψη, ένας (1) παθολόγος και ένας (1) οδοντίατρος. Υπηρετούν, ακόμα, τρεις (3) κοινωνικοί λειτουργοί, εκ των οποίων ο ένας αποσπάται για εξάμηνο στο Δομοκό. Δεν υπάρχει ψυχολόγος.

Εκτός, όμως, από επισκέψεις σε καταστήματα κράτησης, την Τετάρτη 27 Ιουνίου 2018, μέλη της Επιτροπής πραγματοποίησαν επίσκεψη στα Ψυχιατρικά Νοσοκομεία Αττικής «Δρομοκαϊτειο» και «Δαφνί», στο πλαίσιο των εργασιών της Επιτροπής. Σκοπός της επίσκεψης ήταν η εφαρμογή του ν. 4509/2017 «Μέτρα θεραπείας ατόμων που απαλλάσσονται από την ποινή λόγω ψυχικής ή διανοητικής

διαταραχής και άλλες διατάξεις», με τον οποίο έγινε τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου ποινικής μεταχείρισης των αδικοπραγούντων ψυχικά ασθενών ατόμων (άρθρα 38 - 41 και 69 - 70 του Ποινικού Κώδικα).

Τα μέλη της Επιτροπής ξεναγήθηκαν στους χώρους του Δρομοκαΐτειου, σε τμήματα χρόνιας, μέσης και βραχείας νοσηλείας, σε θαλάμους ασθενών, αλλά και στο τμήμα εργοθεραπείας. Φιλοξενούνται περίπου τετρακόσιοι πενήντα (450) ασθενείς συνολικά, μαζί με τις εξωνοσοκομειακές δομές, σε καλές συνθήκες διαβίωσης, αναφορικά με το φαγητό τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά, αλλά και αναφορικά με τη σχέση ασθενών με το προσωπικό, που απολάμβαναν γενικά ένα λιγότερο περιορισμένο περιβάλλον, σύμφωνα και με αναφορές του πρόσφατου ελέγχου της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων και της Ανθρώπινης Μεταχείρισης (CPT) του Συμβουλίου της Ευρώπης, που επισκέφτηκε ελληνικές ψυχιατρικές δομές στην Ελλάδα (10 - 19 Απριλίου 2018).

Εντοπίστηκαν δεκατέσσερις (14) νοσηλεύόμενοι, που απαλλάσσονται από την ποινή, λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής και επισημάνθηκε πως νοσηλεύονται με τον ίδιο τρόπο, όπως και οι υπόλοιποι ασθενείς (συμβιούν στα ίδια δωμάτια και συμμετέχουν σε θεραπευτικά προγράμματα). Υπάρχει πρόβλημα στην αναντιστοιχία που παρατηρείται μεταξύ του νέου νόμου και του σωφρονιστικού κώδικα, όπως, π.χ., το γεγονός ότι όταν πρόκειται να διακομιστούν σε άλλα νοσοκομεία για θεραπεία άλλων προβλημάτων (χειρουργικά κ.λπ.) απαιτείται διακομιδή με το Μεταγωγών. Επίσης, παρατηρήθηκε υποστελέχωση, κυρίως, σε νοσηλευτικό προσωπικό, εργοθεραπευτές κ.λπ..

Κατά την επίσκεψη στο «Δαφνί», η Επιτροπή ξεναγήθηκε, επίσης, σε τμήματα νοσηλείας, κυρίως, σε αυτά που νοσηλεύονταν ασθενείς του άρθρου 69 του Π.Κ., ενώ στο αμφιθέατρο έγινε αναλυτική παρουσίαση των δεδομένων του νοσοκομείου, με γενικά στοιχεία νοσηλείας και δείκτες, αλλά και με ειδικά στοιχεία για τα άτομα του άρθρου 69 του Π.Κ. από τη Διοικήτρια, κυρία Σταυρούλα Καλαντζή, στην οποία συμμετείχαν στελέχη, ιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό και έγινε μια ουσιαστική ανταλλαγή απόψεων και προτάσεων. Οι νοσηλεύόμενοι, που απαλλάσσονται από την ποινή, λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής, είναι εβδομήντα ένας (71), με τους δεκαεπτά (17) από αυτούς να βρίσκονται σε ξενώνες και οικοτροφεία.

Διαπιστώθηκε πως απαιτείται δομή κοινοτικής ή δικανικής ψυχιατρικής για την εξωνοσοκομειακή παρακολούθηση, ώστε να προλαμβάνονται οι υποτροπές, εποπτεία των ειδικών ψυχιατρικών περιστατικών, όταν νοσηλεύονται στα γενικά νοσοκομεία, καθώς και έλλειψη παιδοψυχιατρικών κλινών.

Το θέμα των δομών υγείας των καταστημάτων κράτησης απασχόλησε την Επιτροπή, κυρίως, σε δύο συνεδριάσεις, στις 14 Δεκεμβρίου 2017, κατά τη συζήτηση

για το Στρατηγικό Σχέδιο 2018 - 2020 του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σχετικά με το Σωφρονιστικό Σύστημα, και στις 9 Νοεμβρίου 2017, κατά τη συζήτηση για το νέο Σωφρονιστικό Κώδικα.

Ειδικότερα, τόσο ο κ. Υπουργός και οι υπόλοιποι προσκεκλημένοι όσο και οι Βουλευτές και οι Βουλευτρίες αναφέρθηκαν πολλές φορές σε θέματα υγείας και υπήρξε ένας γόνιμος διάλογος, σχετικά με τα βήματα που πρέπει να γίνουν, ώστε να υπάρχει επαρκής κάλυψη των ιατρικών αναγκών των κρατουμένων, αλλά και των υπαλλήλων και εν γένει τις συνθήκες υγιεινής.

Σημειώθηκε από όλες τις πλευρές η αναγκαιότητα της υπαγωγής στο Ε.Σ.Υ. όλων των δομών υγείας και ειδικότερα του Νοσοκομείου και του Ψυχιατρείου του Καταστήματος Κράτησης Κορυδαλλού, ενώ ο εκπρόσωπος του Υπουργείου τόνισε από την πλευρά του ότι δεν υπάρχουν οικονομικοί περιορισμοί για την ένταξή τους (η χρηματοδότησή τους προέρχεται κυρίως από το Υπουργείο Υγείας), αλλά υπάρχουν τεχνικοί και γραφειοκρατικοί λόγοι που έχουν καθυστερήσει την ένταξή τους στο Ε.Σ.Υ.. Η στελέχωσή τους συνεχώς αναβαθμίζεται, καθώς προστέθηκαν, ήδη, έξι (6) γιατροί και άμεσα αναμένονται ακόμα τέσσερις (4), ενώ γίνονται, συγχρόνως, βελτιώσεις στις υποδομές.

Παράλληλα, αναβαθμίζονται τα περιφερειακά ιατρεία, που υπάρχουν στα καταστήματα κράτησης, με προσλήψεις ιατρών και γίνονται κινήσεις για δημιουργία νέων ιατρείων όπου δεν υπάρχουν (Νιγρίτα, Πάτρα, Λάρισα και Αυλώνα).

Τέλος, εμπειρογνώμονες του Συμβουλίου της Ευρώπης επισκέφθηκαν την Ελλάδα για εκπαίδευση του ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού των φυλακών. Υπάρχει, βέβαια, απροθυμία κάλυψης των θέσεων από τους ιατρούς και γι' αυτό θα πρέπει να δοθούν κίνητρα, ενώ σημειώθηκε ότι μπορεί να βοηθήσει και η τηλειατρική και η τηλεψυχιατρική, ειδικότερα γιατρών ειδικοτήτων, σε συνεργασία με αυτοπρόσωπη παρουσία ενός γενικού ιατρού ή παθολόγου. Ήδη, η μέθοδος εφαρμόζεται στις φυλακές Μαλανδρινού, Τρικάλων, Χίου και Γρεβενών, ενώ έχει δρομολογηθεί και για την Κω.

Σε αυτό το σημείο υπήρξε προβληματισμός, σχετικά με το ζήτημα της αξιοποίησης επαγγελματιών υγείας κρατουμένων (υπό την προϋπόθεση, βέβαια, ότι είναι έγκλειστοι όχι λόγω αδικήματος που έχει να κάνει με την ιατρική τους ιδιότητα) προς αυτή την κατεύθυνση, με τους εκπροσώπους του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων να εκφράζουν επιφύλαξη, καθώς τίθεται ζήτημα ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων των κρατουμένων, που δεν μπορούν να γίνονται γνωστά σε άλλους κρατούμενους.

Σε ό,τι αφορά το νέο Κώδικα, θα προβλέπει πως ο κρατούμενος, αν οι συνθήκες διαβίωσης δεν είναι αυτές που ορίζει ο σωφρονιστικός κώδικας και τα διεθνή

πρότυπα, θα έχει το δικαίωμα προσφυγής στο αρμόδιο πολιτικό δικαστήριο. Η επαρκής ιατρική παρακολούθηση, θεωρείται ένα βασικό στοιχείο για το επίπεδο των συνθηκών διαβίωσης. Ως θετική τονίστηκε και η πρόβλεψη για επαναλαμβανόμενες εξετάσεις κάθε έξι (6) μήνες.

Η ένταξη όλων των δομών υγείας των φυλακών στο **Εθνικό Σύστημα Υγείας** είναι ο κοινός τόπος όλων των μελών της Επιτροπής, ενώ τονίζεται συνεχώς και από τα συναρμόδια Υπουργεία, αλλά και από αρμόδιους φορείς. Υπάρχουν πολλοί σημαντικοί λειτουργικοί λόγοι, αλλά πάνω από όλα είναι πολύ σημαντικό οι ιατροί να λογοδοτούν σε δομές υγείας, ώστε να ενεργούν καθαρά με ιατρικά κριτήρια. Πιθανόν να χρειαστούν ειδικά κίνητρα για το ιατρικό προσωπικό ή άλλα μέτρα, όπως η κήρυξη των καταστημάτων κράτησης ως «άγονων» ιατρείων.

Προτείνεται:

- άμεση υπογραφή και εφαρμογή του προεδρικού διατάγματος για την ένταξη του Νοσοκομείου Κρατουμένων και του Ψυχιατρείου Κορυδαλλού στο Ε.Σ.Υ.,
- πλήρης στελέχωση των δομών υγείας των καταστημάτων κράτησης με προσωπικό ενταγμένο στο Ε.Σ.Υ.,
- παροχή πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, με ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό, ενταγμένο στο Ε.Σ.Υ.,
- στα νέα καταστήματα κράτησης, που κατασκευάζονται, μεταξύ αυτών και το νέο κατάστημα κράτησης Νεαπολέως Λασιθίου, να ληφθεί μέριμνα για παροχή πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, με ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό, ενταγμένο στο Ε.Σ.Υ., εντός των καταστημάτων και να ληφθεί, επίσης, μέριμνα για την παροχή οδοντιατρικής περίθαλψης των κρατουμένων.

E. Απεξάρτηση κατά τον χρόνο του εγκλεισμού.

Εισηγητές: Αναστάσιος (Τάσος) Κουράκης, Γεώργιος Πάλλης.

Η αντιμετώπιση της εξάρτησης στα καταστήματα κράτησης πραγματοποιείται από τους επίσημους φορείς απεξάρτησης της χώρας, τον ΟΚΑΝΑ, το ΚΕΘΕΑ, το 18 ΑΝΩ, καθώς και από το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής, το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης και από το Κέντρο Απεξάρτησης του Ελεώνα Θηβών «ΕΠΙΛΟΓΗ», το οποίο είναι και η μοναδική δομή του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Στο πλαίσιο του Σωφρονιστικού Συστήματος, αναπτύσσονται, κυρίως, τρεις (3) δράσεις: α) οι Θεραπευτικές Κοινότητες, β) οι Μονάδες Χορήγησης Υποκατάστατων και γ) οι Συμβουλευτικοί Σταθμοί, δίνοντας έτσι μεικτό χαρακτήρα στον τρόπο προσέγγισης της απεξάρτησης.

A. Θεραπευτικές Κοινότητες:

Οι θεραπευτικές κοινότητες είναι δύο ειδών: οι **Ολοκληρωμένες**, οι οποίες είναι 24ωρης λειτουργίας και οι **Ημερήσιες**.

Ολοκληρωμένες Θεραπευτικές Κοινότητες λειτουργούν: μία (1) στον Ελεώνα Θηβών, η δομή «ΕΠΙΛΟΓΗ» του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και μία (1) στη φυλακή Διαβατών, η δομή «Προμηθέας» του ΚΕΘΕΑ. Οι δύο δομές έχουν συνολικά 180 θέσεις, από τις οποίες είναι καλυμμένες οι 65 θέσεις.

Ημερήσιες θεραπευτικές κοινότητες λειτουργούν σε τρία (3) καταστήματα κράτησης: Μία (1) στο αντρικό τμήμα του Κορυθαλλού, μία (1) στο γυναικείο τμήμα του Κορυθαλλού και μία (1) στις γυναικείες φυλακές Θήβας. Κάθε μία από τις δομές αυτές έχουν 25 θέσεις, ενώ από το σύνολο των 75, που παρέχουν, καλυμμένες είναι οι 47 θέσεις.

B. Μονάδες Χορήγησης Υποκατάστατων:

Οι Μονάδες Χορήγησης Υποκατάστατων λειτουργούν σε δύο καταστήματα κράτησης: Μία (1) στο αντρικό τμήμα του Κορυθαλλού με 120 θέσεις και μία (1) στο κατάστημα κράτησης Πάτρας, επίσης, με 120 θέσεις. Από το σύνολο των θέσεων αυτών, καλυμμένες είναι μόλις οι 87 θέσεις. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σε συνεργασία με τον ΟΚΑΝΑ, βρίσκονται σε φάση αλλαγών και βελτιώσεων των προγραμμάτων με στόχο τη βελτίωση των

αποτελεσμάτων και στις δύο δομές. Επιπλέον, ο ΟΚΑΝΑ είναι σε θέση να καλύψει στο μέλλον περισσότερα σωφρονιστικά καταστήματα, μέσω των δομών που διατηρεί σε διάφορες πόλεις που τα φιλοξενούν.

Γ. Συμβουλευτικοί Σταθμοί:

Οι Συμβουλευτικοί Σταθμοί αποτελούν την πιο διευρυμένη δράση, σε σχέση με τα ναρκωτικά στις φυλακές. Λειτουργούν σε 21 σωφρονιστικά καταστήματα από διαφορετικούς φορείς. Στην Αθήνα το «18 Άνω» και το ΚΕΘΕΑ σε περισσότερες πόλεις, ενώ έχει ξεκινήσει συνεργασία και με το Νοσοκομείο της Κέρκυρας. Ενταγμένοι είναι 600 κρατούμενοι σε πολλές φυλακές της χώρας. Στόχος των Συμβουλευτικών Σταθμών, είναι να αντληθεί ένας μεγαλύτερος αριθμός κρατουμένων, οι οποίοι θα είναι σε θέση να εκπληρώσουν τις προδιαγραφές για την ένταξη σε κοινότητες.

Προβλήματα:

Το νομοθετικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της εξάρτησης ορίζεται από τους νόμους 4139/2013 και 4322/2015 με τους οποίους διευκολύνεται η επιλογή της απεξάρτησης αντί της φυλακής και, συγκεκριμένα, εκτός από τον ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής για τους κρατούμενους, που συμμετέχουν σε προγράμματα ψυχικής απεξάρτησης από ναρκωτικά, προβλέφθηκαν διατάξεις, ώστε να εφαρμόζεται πιο αποτελεσματικά η δυνατότητα των προσωρινά κρατουμένων ατόμων, οι οποίοι το επιθυμούν, να παρακολουθήσουν ειδικό πρόγραμμα απεξάρτησης εντός θεραπευτικών καταστημάτων ή ειδικών καταστημάτων κράτησης. Ωστόσο, η εφαρμογή του νόμου από τα δικαστήρια φαίνεται να είναι προβληματική, γεγονός που δυσχεραίνει την επίτευξη του στόχου της προώθησης της απεξάρτησης, καθώς και της κοινωνικής επανένταξης των εξαρτημένων ατόμων. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και το επιμέρους ζήτημα της χάλκευσης των πραγματογνωμοσυιών, με τις σοβαρές συνέπειες που αυτή έχει στην ορθή χρήση του νομοθετικού πλαισίου.

Πέραν, όμως, αυτού του γεγονότος εντοπίζεται και μία σειρά άλλων σημαντικών προβλημάτων. Καταρχήν, πρέπει να υπογραμμιστεί η έλλειψη προσωπικού στους φορείς, που είναι επιφορτισμένοι με αυτό το έργο, η οποία είναι καθοριστικός παράγοντας για την επιτυχή λειτουργία του συστήματος.

Όσον αφορά τα προβλήματα, που εντοπίζονται σε σχέση με την εξάρτηση και την αντιμετώπισή της σε συνθήκες στέρησης της ελευθερίας, εντοπίστηκαν τα εξής: Καταρχήν, η ίδια η συνθήκη της φυλάκισης αποτελεί για πολλούς κρατούμενους την αφορμή για την έναρξη χρήσης ουσιών, καθώς επίσης και την αλλαγή τρόπου χρήσης,

αφού η μικρότερη διαθέσιμη ποσότητα οδηγεί σε ενέσιμη χρήση, συνέπεια της οποίας, πέραν της ενίσχυσης της εξάρτησης, είναι και η αύξηση κινδύνου μετάδοσης ασθενειών, με μόνιμο ή περιοδικό χαρακτήρα, αλλά και αιφνίδιοι θάνατοι από υπερβολική δόση. Ωστόσο, ακόμα και για τους κρατούμενους αυτούς, οι οποίοι έχουν μπει σε μια διαδικασία προσπάθειας απεξάρτησης, η συνύπαρξη με άτομα που εξακολουθούν να κάνουν χρήση αποτελεί σημαντικό επιβαρυντικό παράγοντα. Ο εντοπισμός των προβλημάτων αυτών εκ των πραγμάτων αναδεικνύει και το κομβικό ζήτημα της παράνομης εισόδου και της διακίνησης των ναρκωτικών εντός των σωφρονιστικών ιδρυμάτων.

Ένα επιπλέον σημείο, το οποίο πρέπει να υπογραμμιστεί, είναι ότι τα τελευταία χρόνια έχει αλλάξει δραματικά το προφίλ των χρηστών. Σύμφωνα με τις έρευνες του ΚΕΘΕΑ, ενώ το 2010 το ποσοστό των χρηστών που είχαν ως κύρια ουσία χρήσης την ηρωίνη ήταν στο 85%, το 2017 το ποσοστό αυτό έχει κατέβει στο 42,5%. Αντίστοιχα το ποσοστό των ανθρώπων που έχει ως κύρια ουσία χρήσης την κάνναβη έχει ανέβει από το 6,5% στο 23%. Το υπόλοιπο ποσοστό αφορά στη χρήση κοκαΐνης και αμφεταμινών. Σε γενικές γραμμές οι εξαρτημένοι, που βρίσκονται στις φυλακές, είναι πολυχρήστες με πολλά και σοβαρά θέματα ψυχικής υγείας (κατάθλιψη, διαταραχές προσωπικότητας), σωματικής υγείας (HIV, Ηπατίτιδα Β, Ηπατίτιδα C), απουσία εκπαίδευσης, απουσία δυνατοτήτων για επαγγελματική κατάρτιση, απουσία οικογενειακού περιβάλλοντος - μεγάλο ποσοστό αλλοδαπών, που σημαίνει ότι δεν έχουν οικογενειακό περιβάλλον να τους στηρίξει. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει ενδεχομένως την ανάγκη για μια αλλαγή στο μείγμα των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Τέλος, σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η επιστροφή στη φυλακή, λόγω εκκρεμών παραβάσεων, ανθρώπων που έχουν στο μεταξύ απεξαρτηθεί και βρίσκονται σε διαδικασία επανένταξης, θέτοντας έτσι σε κίνδυνο την επιτυχή ολοκλήρωση της προσπάθειάς τους.

Κλείνοντας, πρέπει να υπογραμμιστεί και η τεράστια σημασία που έχει η κατάλληλη εκπαίδευση τόσο του προσωπικού των φυλακών όσο και όλων των λειτουργών που εμπλέκονται στη διαχείριση των εξαρτημένων παραβατών. Στην κατεύθυνση αυτή, έχουν γίνει κάποια βήματα με την εκπαίδευση ενός αριθμού σωφρονιστικών υπαλλήλων, ενώ το ΚΕΘΕΑ συνδιοργανώνει δύο μεταπτυχιακά προγράμματα (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο και Νομική Αθηνών), στα οποία συμμετέχουν επαγγελματίες νομικοί και υψηλόβαθμοι δικαστικοί. Ωστόσο, στον τομέα της εκπαίδευσης πολλά θα πρέπει ακόμα να γίνουν.

Προτάσεις:

- Μία βασική πρόταση, που κατατέθηκε, αφορά στη δημιουργία Θεραπευτικών Δικαστηρίων, στα οποία οι δικαστές, έχοντας ειδικές γνώσεις θα αντιμετωπίζουν τους εξαρτημένους, όχι με βάση το σύμπτωμα που είναι η παραβατικότητα, αλλά με βάση το πρόβλημα που τη γεννά, που είναι η εξάρτηση. Έτσι, θα δίνεται η δυνατότητα στους εξαρτημένους να πηγαίνουν σε αντίστοιχες θεραπευτικές δομές και να παρακολουθούνται από τους ίδιους τους δικαστές. Με βάση πρόσφατη έρευνα του ΚΕΘΕΑ «Εν Δράσει», το ποσοστό των ανθρώπων που ολοκληρώνουν τη θεραπευτική διαδικασία, ύστερα από νομική παρέμβαση, ανέρχεται στο 50%, σε αντίθεση με αυτούς που προσέρχονται εθελοντικά και το αντίστοιχο ποσοστό είναι μόνο 10% με 20%.
- Δημιουργία ξεχωριστών χώρων στις φυλακές για τα εξαρτημένα άτομα, ούτως ώστε να γίνεται πιο εύκολη τόσο η παροχή ειδικών υπηρεσιών όσο και η παρέμβαση των αρμόδιων φορέων. Έτσι, θα διευκολύνεται ο παράλληλος στόχος της θεραπείας και της αντιμετώπισης των προβλημάτων των χρηστών, αλλά και της προστασίας τους από την εύρεση ουσιών.
- Αύξηση των θέσεων απασχόλησης στους φορείς απεξάρτησης.
- Επιμόρφωση των δικαστών σε σχέση με την αντιμετώπιση των εξαρτημένων.
- Αλλαγή του Σωφρονιστικού Κώδικα, ώστε να γίνει δυνατό να παρέχεται θεραπευτική άδεια σε ανθρώπους που συμμετέχουν σε θεραπευτικές κοινότητες εντός της φυλακής, προκειμένου να συμμετέχουν σε θεραπευτικές κοινότητες εκτός φυλακής. Επίσης, προτείνεται η αλλαγή του Σωφρονιστικού Κώδικα, ώστε να προβλέπει την ελεύθερη διαβίωση όχι μόνο για άτομα, τα οποία έχουν τη δυνατότητα και έχουν την ανάγκη για εργασία εκτός φυλακής, αλλά και για άτομα, τα οποία έχουν ξεκινήσει και έχουν ενταχθεί στη διαδικασία θεραπείας και είναι τουλάχιστον ένα χρόνο στη θεραπευτική κοινότητα εντός της φυλακής και θεωρείται ότι με ελεύθερη διαβίωση, με το να βγαίνουν το πρώι και να συμμετέχουν σε θεραπευτικές διαδικασίες στα θεραπευτικά προγράμματα εκτός, θα βοηθηθούν και θα ενισχυθούν όχι μόνο σε επίπεδο κινήτρου, αλλά και σε επίπεδο προετοιμασίας για την ομαλή τους κοινωνική επανένταξη.

Συμπεράσματα:

Από την συζήτηση, που πραγματοποιήθηκε στην Επιτροπή και λαμβάνοντας υπόψη την θλιβερή παραδοχή της διακίνησης ναρκωτικών εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, καθίσταται σαφές ότι, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η εξάρτηση και η συνεπαγόμενη της παραβατικότητα με τρόπο αποτελεσματικό για την επανένταξη στην κοινωνία των εξαρτημένων - παραβατικών ατόμων, θα πρέπει αρχικά να αποσαφηνιστεί ότι ο εξαρτημένος θα αντιμετωπίζεται ως ένας πολίτης που χρήζει θεραπείας και όχι ως εγκληματίας και αυτό να αντικατοπτρίζεται ξεκάθαρα στο νομικό πλαίσιο.

Στη βάση αυτή κρίνεται αναγκαία η έναρξη μιας συζήτησης που στο επίκεντρο της θα είναι ο προσδιορισμός των κατάλληλων πρακτικών που θα οδηγούν αποτελεσματικά στην απεξάρτηση και την κοινωνική επανένταξη των εξαρτημένων ατόμων. Βασικό σημείο σε αυτό, θα πρέπει να είναι ο προσδιορισμός και η θεσμοθέτηση εναλλακτικών μορφών έκτισης της ποινής, που όχι μόνο δεν θα αποτελούν τροχοπέδη για την επίτευξη του στόχου, όπως είναι ο εγκλεισμός, αλλά αντίθετα να τον προάγουν έμπρακτα.

Ωστόσο, στο πλαίσιο ότι η ανάγκη έκτισης ποινής δεν είναι δυνατόν να εκλείψει εντελώς, θα πρέπει να γίνει μία αναδιοργάνωση των παρεχόμενων υπηρεσιών στην κατεύθυνση μιας στενότερης συνεργασίας ανάμεσα στους διάφορους φορείς, ούτως ώστε, να διασφαλίζεται ότι, ο κάθε εξαρτημένος θα μπορεί να λαμβάνει το είδος της θεραπείας που είναι καταλληλότερο γι' αυτόν.

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι, στην κατεύθυνση της επίτευξης των ως άνω στόχων είναι σημαντική η ύπαρξη στατιστικών στοιχείων τόσο σε σχέση με τον ακριβή αριθμό των εξαρτημένων που βρίσκονται στην φυλακή όσο και σε σχέση με τα αδικήματα για τα οποία έχουν καταδικαστεί.

ΣΤ. Συνθήκες διαβίωσης στα καταστήματα κράτησης και κοινωνική επανένταξη κρατουμένων.

Εισηγητές: Ιωάννης Σαρακιώτης, Γαρυφαλλιά (Λιάνα) Κανέλλη.

Νομοθετικό πλαίσιο:

Η νομοθεσία, που διέπει τη λειτουργία των καταστημάτων κράτησης, είναι η εξής: Σωφρονιστικός Κώδικας (ν. 2776/1999), Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας Καταστημάτων Κράτησης τύπου Α΄ και Β΄ (Υ.Α. 55819/2003, ΦΕΚ 463 Β΄) και Καταστημάτων Κράτησης Νεών (Υ.Α. 62367/2005, ΦΕΚ 889 Β΄), Κανονισμός Ασφάλειας Καταστημάτων Κράτησης (Υ.Α. 104356/2014, ΦΕΚ 3581 Β΄), Νομοθεσία που διέπει την εξωτερική φρουρά (ν. 2721/1999, ν. 3388/2005, π.δ. 265/1999 και π.δ. 215/2006).

Εφαρμογή, επίσης, έχουν τα βασικά νομοθετήματα, που θέτουν το πλαίσιο της έκτισης των στερητικών της ελευθέριας ποινών, δηλαδή, το Σύνταγμα της Ελλάδας, ο Ποινικός Κώδικας και ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας.

Ευρωπαϊκές και διεθνείς συνθήκες που δεσμεύουν τη χώρα μας:

- Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ν.δ. 53/1974).
- Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ν. 2462/1997).
- Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992).
- Η Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (ν. 1782/1988).
- Το προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και ο ορισμός του Συνηγόρου του Πολίτη ως «Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης» (ν. 4228/2014).
- Διεθνείς οδηγίες και συστάσεις που δίνουν κατευθύνσεις για τη σωφρονιστική πολιτική (soft law).
- Οι Ευρωπαϊκοί Σωφρονιστικοί Κανόνες (European Prison Rules) του Συμβουλίου της Ευρώπης.
- Οι Nelson Mandela Rules της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών.
- Οι Ευρωπαϊκοί Κανόνες για τα Μέτρα και τις Ποινές που εκτίονται στην κοινότητα (European Rules on Community Sanctions and Measures) του Συμβουλίου της Ευρώπης.
- Οι Ευρωπαϊκοί Κανόνες.

Μέχρι σήμερα, αποστολή των φυλακών και του σωφρονιστικού συστήματος γενικότερα ήταν, κυρίως, η επιδίωξη της ασφάλειας, με όρους διεύρυνσης της ποινικής καταστολής. Βασική στρατηγική προτεραιότητα σε επίπεδο κεντρικού σχεδιασμού ήταν η δημιουργία νέων χώρων κράτησης, δηλαδή, το χτίσιμο νέων φυλακών. Ωστόσο, αποτελεί πλέον γενική παραδοχή ότι το πρόβλημα του υπερπληθυσμού δεν αντιμετωπίζεται με αύξηση των χώρων κράτησης.

Μια δεύτερη πρακτική, που έχει ευρέως χρησιμοποιηθεί, εδώ και δεκαετίες, είναι η νομοθέτηση έκτακτων μέτρων αποφυλάκισης και η νομοθετική επέκταση των κοινοτικών ποινών και μέτρων για την αντιμετώπιση επείγουσών αναγκών (επέκταση ορίων μετατροπής και αναστολής της ποινής, ευνοϊκότερες ρυθμίσεις για την υφ' όρο απόλυση, τον ευεργετικό υπολογισμό, την κατ' οίκον έκτιση, την κοινωφελή εργασία, την αναστολή υπό επιτήρηση). Ωστόσο, οι παρεμβάσεις αυτές είχαν μόνο διαχειριστικό χαρακτήρα και δεν συνοδεύτηκαν από πολιτικές για την αντιμετώπιση των αιτιών του προβλήματος. Περαιτέρω, δεν προωθήθηκαν ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις, ούτε έγιναν επενδύσεις πόρων (σε εποχές που υπήρχαν) για θετικές παρεμβάσεις, με σκοπό τον εξανθρωπισμό του συστήματος.

Έτσι, η χώρα μας έχει βρεθεί υπόλογη για παραβιάσεις δικαιωμάτων των κρατουμένων, καθώς οι συνθήκες κράτησης ήταν πολλές φορές απάνθρωπες: υπερβολικός συνωστισμός με τριώροφα κρεβάτια και στρώματα στους διαδρόμους, συνθήκες υγιεινής απαράδεκτες, έλλειψη βασικών υπηρεσιών υγείας, διαφθορά και βία, κίνδυνος για τη σωματική ασφάλεια των κρατουμένων, αλλά και του προσωπικού.

Πλήθος είναι οι εκθέσεις ευρωπαϊκών και διεθνών οργάνων, εθνικών οργανισμών, Ανεξάρτητων Αρχών, ενώ μελανό σημείο ήταν και η Δημόσια Δήλωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων.

Με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης τα προηγούμενα χρόνια, καταργήθηκαν οι φυλακές υψίστης ασφάλειας, περιορίστηκε η φυλάκιση ανηλίκων, θεσπίστηκαν κάποιες ευνοϊκές ρυθμίσεις για ευάλωτες ομάδες κρατουμένων, όπως ασθενείς, μητέρες, υπερήλικες.

Ως συνέπεια των παραπάνω έχουμε:

- Ο πληθυσμός διατηρήθηκε με νομοθετικές παρεμβάσεις σταθερά κάτω των 10.000.
- Η σχετική βελτίωση των συνθηκών κράτησης προκύπτει από μείωση των υποβαλλόμενων προσφυγών στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.
- Λειτουργία πτέρυγας στα Χανιά δυναμικότητας εκατόν είκοσι (120) κρατουμένων.

- Αξιολόγηση των στοιχείων για τη χωρητικότητα των καταστημάτων κράτησης, με σκοπό την ακριβή αποτύπωση της χωρητικότητας για την αποσαφήνιση της δυναμικότητάς τους.
- Έκδοση ενημερωτικών εντύπων σε όλες τις γλώσσες του πληθυσμού των φυλακών με τα δικαιώματά τους.
- Από τις συνθήκες κράτησης εξαρτάται και ο βαθμός κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισμένων.

Έχουν γίνει βήματα, αλλά χρειάζεται βελτίωση τόσο των συνθηκών διαβίωσης, όσο και του περιεχομένου των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, των προγραμμάτων κατάρτισης και των πολιτιστικών δραστηριοτήτων.

Z) Θέση της Βουλευτού της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος (Κ.Κ.Ε.), μέλους της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Σωφρονιστικού Συστήματος και λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατουμένων, κυρίας Γαρυφαλλιάς (Λιάνας) Κανέλλη.

Η θέση του Κ.Κ.Ε. επί του θέματος **«Συνθήκες διαβίωσης στα καταστήματα κράτησης - κοινωνική επανένταξη κρατουμένων και εθελοντισμός»**, που απασχόλησε, μεταξύ άλλων, την Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος και λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατουμένων, κατά την ΙΖ΄ Περίοδο της Γ΄ Συνόδου της Βουλής των Ελλήνων.

Όποιες ιδεολογικές αντιθέσεις και να έχει κανείς στην αντιμετώπιση τόσο του σωφρονιστικού συστήματος όσο και την επανατροφοδότησή του, καθώς παραμένει υψηλό το ποσοστό αποτυχίας των πολιτικών επανένταξης των αποφυλακισμένων, δύσκολα θα αγνοήσει τη διαπίστωση του Κ. Μαρξ ότι "είναι μεγάλος ο κύκλος των επαγγελματιών που αντλούν όφελος από το εγκληματικό φαινόμενο".

Για το Κ.Κ.Ε. η συμμετοχή στην Επιτροπή και τις εργασίες της δεν σημαίνει αποδοχή της ωραιοποίησης της άθλιας κατάστασης που επικρατεί και εντός των φυλακών, αλλά και τις τραγικές διαστάσεις που έχει η αποκατάσταση και η ομαλή επάνοδος και προσαρμογή των αποφυλακισμένων κρατουμένων. Η συσσώρευση της χάραξης της εφαρμογής και του συντονισμού ποικίλων φορέων στην "ΕΠΑΝΟΔΟ" (ΝΠΙΔ με το ΠΔ 300/2003), το καθιστά ατελέσφορο. Στην ουσία, δε, αντί να ενισχύει την ανύπαρκτη κρατική παρέμβαση, που σημαίνει κονδύλια, ειδικευμένο προσωπικό, υλικοτεχνική υποδομή κ.λπ., καλύπτει αυτά τα κενά με τον εθελοντισμό, την εκκλησία και τις Μ.Κ.Ο.. Η εμπειρία του ρόλου των Μ.Κ.Ο., όπως, λ.χ., στο προσφυγικό, αλλά και σε άλλες ανθρωπιστικές καταστροφές ή και κρίσεις, είναι αρνητική. Ουκ ολίγες φορές λειτούργησαν και λειτουργούν ως υποκατάστατα πολιτικών φορέων, συχνά υπαγορεύουν αντί να εκτελούν πολιτικές αποφάσεις, επιπλέον είτε σιωπηρά είτε κραυγαλέα, απορροφούν θηριώδη κονδύλια και απασχολούν πολύτιμο εργατικό δυναμικό, υπό άθλιες κακοπληρωμένες συνθήκες εργασίας.

Είναι προφανές ότι, ένα τέτοιο νομικό πρόσωπο δε θα ασχοληθεί ούτε με τις συνθήκες κράτησης, ούτε με τα εγκλήματα τα λεγόμενα "του λευκού κολάρου", αφού είναι προφανές πως όλο το νομικό εποικοδόμημα και το ποινικό δίκαιο απηχούν το οικονομικοκοινωνικό σύστημα, στο οποίο η εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο δεν είναι κολάσιμη συμπεριφορά και συχνά στην ποινική της μορφή αποτελεί επιστέγασμα κοινωνικής επιτυχίας, θεμελιωδώς άθικτο από τον νόμο.

Χωρίς γενναία κονδύλια και έλεγχο της κατανομής τους, χωρίς επαρκές εργατικό δυναμικό και εξειδικευμένο προσωπικό, χωρίς κτηριακές δημόσιες εγκαταστάσεις, όπως, για παράδειγμα, ξενώνες δωρεάν στέγασης και σίτισης των αστέγων αποφυλακισμένων και όσων αδυνατούν να επιστρέψουν στο οικογενειακό περιβάλλον, κανένας στρατηγικός σχεδιασμός δεν έχει πρακτικό αντίκρισμα. Ο αγνότερος εθελοντισμός δεν μπορεί και δεν πρέπει να υποκαθιστά την ολοκληρωμένη πολιτική με επίκεντρο τον άνθρωπο, που οφείλει να περιλαμβάνει τρεις θεμελιώδεις στόχους: αποτελεσματική πρόληψη, πραγματικό σωφρονισμό και ουσιαστική επανένταξη των παραβατών, από την εκπλήρωση των οποίων στόχων να μην προκύπτει "όφελος", εκτός του κύκλου των παραβατών και των οικογενειών τους.

Χωρίς να παραγνωρίζονται κάποια θετικά βήματα που έχουν γίνει για να αντιμετωπιστεί η υπερσυσσώρευση κρατουμένων σε ανεπαρκή, ποσοτικά και ποιοτικά, σωφρονιστικά καταστήματα, οι νομοθετικές και δικονομικές θορυβώδεις παρεμβάσεις για να διατηρηθεί ο αριθμός των κρατουμένων, κάτω από τις 10.000, (όπως η κατασκευή και λειτουργία νέων φυλακών, παιδικών σταθμών), σε γενικές γραμμές, η κατάσταση που επικρατεί μέσα στα καταστήματα κράτησης δύσκολα θα μπορούσε να πει κανείς ότι έχει απομακρυνθεί από την αποθήκευση ψυχών και τη χωματερή ανθρώπων.

Γι' αυτές τις συνθήκες φταίνε όλες οι προηγούμενες κυβερνήσεις και σε σημαντικό βαθμό και η σημερινή, η οποία παίρνει εκείνα τα θετικά μέτρα που έχουν περισσότερο εικόνα παρά ουσία. Για παράδειγμα, η δυνατότητα προσφυγής του κρατουμένου στο Μονομελές Πρωτοδικείο για τις συνθήκες κράτησής του φαίνεται θετική. Η εισαγωγή της, όμως, έχει περισσότερο σχέση με την εικόνα της χώρας που θέλει να δώσει η κυβέρνηση στο ΕΔΔΑ, χωρίς να λειτουργεί στην πραγματικότητα ως πρόσθετο εργαλείο εξασφάλισης δικαιωμάτων. Λειτουργεί ως υποκατάστατο της παροχής τους, γιατί το ζήτημα των συνθηκών κράτησης δεν είναι ατομικό. Δεν λύνεται με το να τοποθετηθεί ο κρατούμενος σε άλλη φυλακή, δικαίωμα που θα ήταν σπανίως ασκούμενο, αν είχαν εξασφαλιστεί ανθρώπινες ικανοποιητικές συνθήκες διαβίωσης σε όλους. Σε αυτή την εικόνα, περιλαμβάνονται και κάποιες ειδικές μέριμνες για ειδικές κατηγορίες ευάλωτων κρατουμένων, όπως χρήστες ουσιών, γυναίκες, μετανάστες, αλλά, όπως συμβαίνει και στους προσφυγικούς καταυλισμούς, η ευθύνη υλοποίησής τους μετατίθεται σε τρίτους.

VI. ΕΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Η Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος και λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατουμένων, κατά τη συνεδρίαση της 17^{ης} Οκτωβρίου 2018 έκανε δεκτή, κατά πλειοψηφία, την Έκθεση για τη Γ΄ Σύνοδο, η οποία υποβάλλεται προς την Ολομέλεια της Βουλής.

Αθήνα, 17 Οκτωβρίου 2018

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΚΟΖΟΜΠΟΛΗ - ΑΜΑΝΑΤΙΔΗ

Ο Α΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο Β΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΚΙΟΥΛΕΚΑΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΤΑ ΜΕΛΗ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΘΡΑΨΑΝΙΩΤΗΣ

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ (ΤΑΣΟΣ) ΚΟΥΡΑΚΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΥΡΙΤΣΗΣ

ΙΑΣΩΝ ΦΩΤΗΛΑΣ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΑΣ ΛΑΠΠΑΣ

ΜΑΞΙΜΟΣ ΧΑΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΝΙΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΓΟΣ

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ ΜΗΤΑΦΙΔΗΣ

ΓΑΡΥΦΑΛΛΙΑ (ΛΙΑΝΑ) ΚΑΝΕΛΛΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΑΚΙΩΤΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΨΑΡΙΑΝΟΣ

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΣΤΑΜΠΟΥΛΗ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΒΑΔΕΛΛΑΣ

